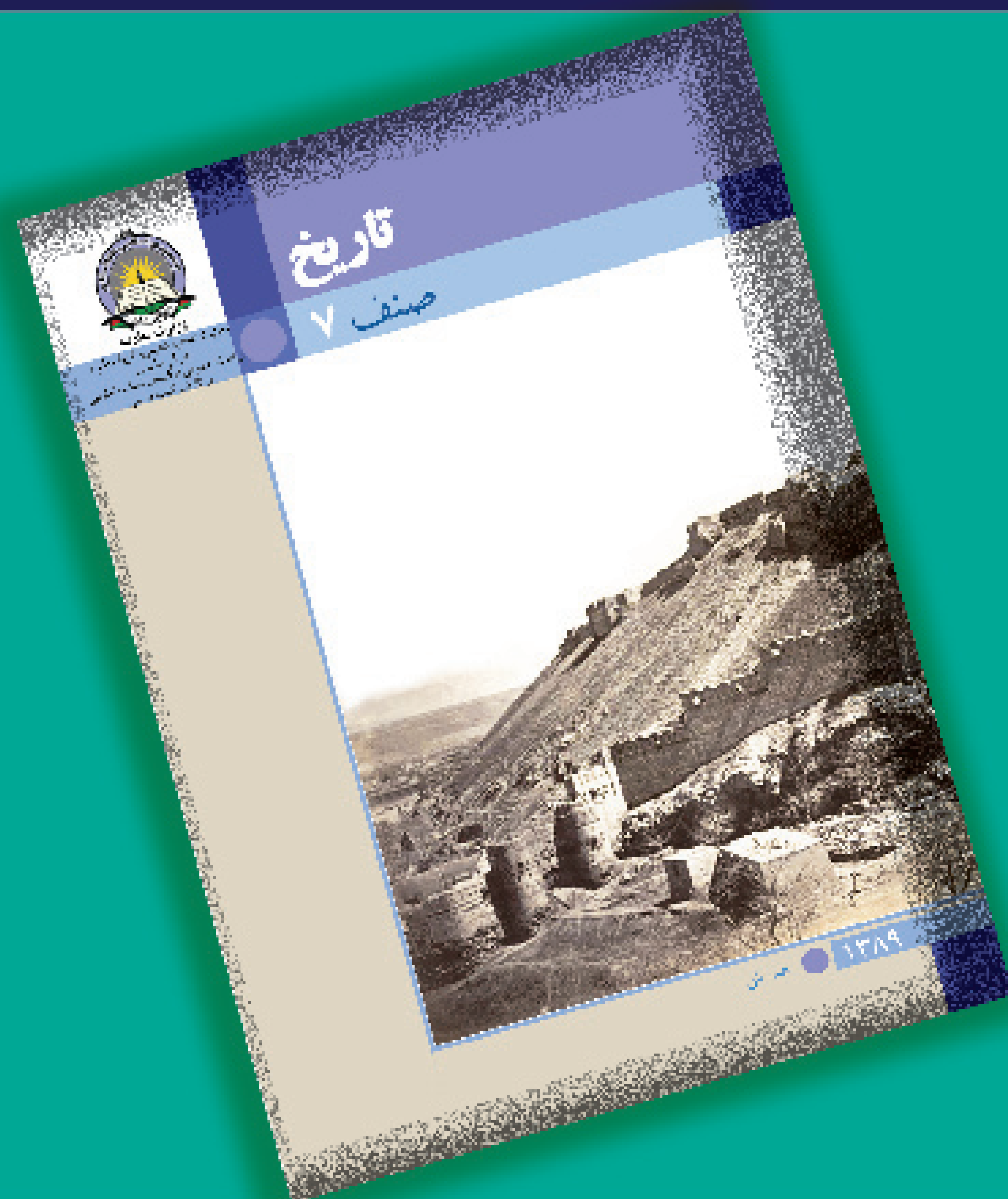

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی
و تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس تاریخ
صنف ۷

کتاب های درسی مربوط وزارت معارف بوده،
خرید و فروش آن در بازار جداً ممنوع است. با
متخلفین برخورد قانونی صورت می گیرد.

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ ش.

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی وتربیهٔ معلم

ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس تاریخ

صنف هفتم

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ . ش.

مؤلفان:

- پوهنوال محمد رسول باوری
- پوهنمل شاه صنم عمری جبارخیل
- مؤلف محمدابراهیم حقپال
- معاون مؤلف الحاج وحیدالله احمدزی

ایدیت علمی و مسلکی:

- معاون مؤلف محمد حسین احمدزی

ایدیت زبانی:

- سید محمود خلیق

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- اسدالله حسام
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و سید محمود خلیق

کمیتهٔ نظارت:

- دکتور اسد الله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم ومرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

طرح و دیزاین:

- حمید الله غفاری
- محمد اشرف امین

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُّر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش‌های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی‌های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیارهای جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت‌های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشورهای دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری‌های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری‌های شان را آرزو می نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست عناوین

عنوان | صفحه

مقدمه:

کتاب رهنمای معلم کتابی است که معلمان را در اجرای دقیق برنامه درسی در صنف رهنمـایی میکنـد. دیگـر فواید کتاب رهنمای معلم آشنا کردن معلمان عزیز با اهداف عمومی تعلیم و تربیه، دوره تحصیلی، آشنایی با برنامـه درسی و شیوه تدریس درس به درس یک کتاب درسی میباشد.

این رهنما در دو فصل تنظیم شده است. فصل اول تحت عنوان کلیات و معرفی برنامه درسی و فصل دوم تحت عنوان تدریس مضامین آموزشی یا تدریس درسهای مختلف است. فصـل اول شـامل دو قسـمت اسـت قسـمت اول مقدمات و قسمت دوم آشنایی با برنامه درسی است. در قسمت مقدمات معلمان عزیـز بـا مقاصـد تعلـیم و تربیـه و رسالت معلمی آشنا میشوند، آنها یاد میگیرند که اهداف نظام آموزش و پرورش کشور عزیز ما افغانستان در سـاحات مختلف اعتقادی و اخلاقی، علمی و آموزشی، فرهنگی و هنری، مدنی و اجتماعی و اقتصادی چه مقاصدی را دنبـال میکند. موضوعات درسی مختلف، برای تحقیق این اهداف طراحی شده است و معلمان در صنوف مختلف باید تلاش کنندکه از طریق ارائه محتوا و روشهای جذاب تدریس زمینه تحقق این اهداف را فراهم کنند.

معلمان عزیز با اهمیت موضوعات درسی، اهداف کلی آموزش هر درس، محتـوای برنامـه (مضـامین آموزشـی)، نحوه ارتباط تسلسل موضوعات آموزشی در صنوف مختلف، روشهای تدریس و شیوه ارزیابی از معلومات و مهارتهای شاگردان لوازم اجرایی برنامه درسی آشنا میشوند. روشهای تدریسی که در هر رهنما معرفی شده است، متناسب بـا موضوع درسی است، برای مثال روشهای تدریس توصیه شده در درس ریاضی با درس تاریخ و یا آموزش زبان مادری فرق میکند. وجه اشتراک این روشها تأکید آنها بر فعال بودن شاگردان در جریان یادگیری تحت هدایت معلم است.

فصل دوم این رهنما به برنامه ریزی سالانه (پلان سالانه) برای مناطق سردسیر و گرمسـیر، نحـوه تـدریس هـر درس (پلان روزانه) و منابع و ماخذی که برای تألیف رهنما از آنها استفاده شده اختصاص یافته است.

اعتقاد نویسنده گان این رهنما بر این بوده است که معلمان گاه بدلیل نداشـتن وقـت کـافی ممکـن اسـت کـه فرصت تهیه پلان روزانه را نداشته باشند و یا اینکه هر کدام استنباط های خاصی از اهداف درس داشـته باشـند، در نتیجه نحوه تدریس آنها با یکدیگر فرق کند. به منظور سهولت در کار معلمان پلان های تدریس به گونه ای نوشـته شده است که نیاز آنها را در تدریس و اجرای برنامه به خوبی تأمین میکند. لازم به ذکـر اسـت کـه شـیوه تـدریس توصیه شده مانع از آن نیست که معلمان نتوانند از روشهایی که خود در طی سالها تدریس، اثـرات یـادگیری آن را تجربه کرده اند، استفاده نکنند و آنها را کنار بگذارند. بدون شـک بهتـرین روش تـدریس، روشـی اسـت کـه در آن یادگیری درس انجام شود و شما معلمان احساس رضایت را در چهره شاگردان ببینید.

قسمت دیگری از پلان روزانه به پاسخ های متن درسها، و سوالات پایانی درس و یا فصل اختصـاص داده شـده است. به منظور توسعه دانش معلمان در انتهای هر پلان درسی معلومات اضافی برای آنها آورده شده است.

بدون شک این رهنماها خالی از اشکال نیست. معلمان ارجمند با ارسال نظریات خود به مرکـز نصـاب تعلیمـی میتوانند به غنی شدن این رهنماها کمک کنند.

در پایان موفقیت همه معلمان عزیز را در تربیه افراد صالح، با ایمان و مسوول در برابر کشور عزیز ما افغانسـتان از خداوند(ج) خواهانیم.

فصل اول

اهمیت تعلیم و تربیه و رسالت معلمی

مربیان هرکدام تعلیم و تربیه را به شکل هایی دیگر تعریف کرده اند. عده ای تعلیم و تربیه را انتقال، ارزیابی و توسعه ی میراث فرهنگی گذشتگان می دانند. عده ایی نیز تعلیم و تربیه را تشکیل نهایی، صفات و قابلیتهای معین در فرد خوانده اند. پاره ای هم تعلیم و تربیه را آشکار ساختن استعدادهای نهفته در فرد یا به بیان روشن تر به فعل در آوردن توانایی و استعدادهای فرد می شمارند. برخی از مربیان، تعلیم و تربیه را آماده کردن فرد برای زنده گی کردن در اجتماع معین و آشنا ساختن وی به آداب، رسوم، عقاید و افکار خاص می پندارند. امروزه نظریات مفیدتری درباره ی ماهیت تعلیم و تربیه به وسیلهٔ دانشمندان بزرگ ابراز شده است که نقل آنها در این مقدمه از اهمیت خاصی برخوردار است.

بعضی از مربیان، تعلیم و تربیه را رهنمایی جنبه های متعدد ابعاد وجودی فرد، یعنی جنبه های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری و اخلاقی می دانند.

جان دیویی، تعلیم و تربیه را تجدید نظر در تجربیات و تشکیل مجدد آنها به گونه های که موجبات رشد بیشتری را در فرد فراهم نماید، تلقی کرده است.

همه تعاریف فوق از جهاتی درست اند، اما به تنهایی کافی نیستند. مربیان از تعلیم و تربیه شاگردان انتظارات زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در کنار آموزش علم و هنر با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده و به منظور سازگاری با جامعه و ورود موفقانه به اجتماع، عادات، مهارتها و دیدگاهای خاصی را کسب کنند، تا در نتیجه شگوفایی استعداد بتوانند قابلیت های خود را بروز دهند. مهارت های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار میرود ابعاد وجودی شاگردان که توسط زیست شناسان، روانشناسان، جامعه شناسان، فلاسفه و علمای اخلاق شناسایی شده است، از طریق پروسه تعلیم و تربیه رهنمایی، رشد و توسعه یابد.

از نظر دین مبین اسلام، هدف تعلیم و تربیه، پرورش انسان صالح است. و انسان صالح کسی است که همه ابعاد شخصیت او در حد توانایی رشد وتکامل پیدا کند. وظیفه مهم معلمان؛ رشد ابعاد شخصیت انسان است چه موضوعات مختلف درسی هر کدام به دنبال تحقیق و پرورش بعد خاصی از شخصیت آدمی است.

هدف تعلیم و تربیه، پرکردن ذهن دانش آموز از حقایق و واقعیت های مختلف نیست. شاگرد خوب الزاماً کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، برعکس شاگرد خوب کسی است که ابعاد شخصیت او در همه زمینه ها رشد پیدا کرده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بیگرد. چنین فردی در تمام عمر در پی یادگیری است. پروسه تعلیم و تربیه این نیست که تنها به تربیه نخبگان توجه کند و به بقیه شاگردان بی اعتنایی نمایند. نظام تعلیم و تربیه مطلوب، پرورش استعداد همگان را مورد توجه قرار میدهد. تعلیم و تربیه به معنای صحیح آن به تحقق همه ی اهداف تعلیم و تربیه توجه می کند. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد به مبانی درست تربیه، در همهٔ دوره های تحصیلی به تحقق تمام اهداف عمومی آموزش و پرورش از طریق فعالیت های مختلف درسی و مطابق پروگرام توجه دارد.

شاگردان در دوره نوجوانی دارای خصوصیات خاصی هستند. در این دوره شاگردان از لحاظ بدنی وارد مرحلهٔ جدیدی از تغییرات جسمانی میشوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروپ همسالان در این دوره شکل مخصوصی به

خود میگیرد. آماده گی شاگردان در این دوره برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورهٔ کودکی آنان است. نوجوانان در این دوره از لحاظ عاطفی از همکاری با دیگران و انجام کارهای خوب و از کمک به دیگران لذت می برند. آنها دوست دارند که خود به طور مستقل بسیاری از امور مربوط به خویش را انجام دهند. آنان در این دوره، علاقه بیشتری برای درک اسرار عالم و یادگیری دربارهٔ طبیعت و عالم معنا از خود نشان میدهند. ذوق هنری و حس زیبا شناسی کودکان در این دوره بیش از دورهٔ کودکی است. نوجوانان علاقه دارند که خود را به شکل های مختلف تبارز دهند. آنها فرصت های مختلفی را برای آموزش فراهم میکنند. گاهی برخی از کارهای شاگردان برای معلم خوشایند نیست اما این فرصت ها از اهمیت تربیه ی خاص برخوردارند. یک معلم آگاه، توجه دارد که از این فرصت ها برای رشد ابعاد شخصیت شاگردان خود در زمینه های مختلف علمی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، دینی، جسمانی و عقلانی استفاده بسیار نمایند.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان با درنظرداشت جامعهٔ افغانی و انکشاف همه جانبهٔ علم و دانش در جهت آموزش و پرورش برای افراد آن ضروری پنداشته میشود. نکات زیر شاخص های تعلیم و تربیه میباشد.

الف – اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویه ایمان و اعتقاد به اساسات دین مقدس اسلام، توسعه بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن پیامبر(ص)
- ایجاد روحیهٔ خودشناسی به منظور خدا شناسی؛
- تقویه روحیهٔ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی؛
- ایجاد روحیهٔ نظم و دسیپلین و رعایت ارزشهای قانونی؛
- تقویهٔ روحیهٔ درک مسوولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی و اجتماعی.

ب: اهداف علمی و آموزشی:

در نتیجه پروسه های آموزشی که به وسیله نصاب تعلیمی وسایر فعالیتهای ماورای نصاب صورت می گیرد، شاگردان دانش اساسی ولازمی را کسب و مهارتهای عالیتر فکری را انکشاف خواهند داد. بنابراین اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است.

- کسب و تقویه مهارتهای آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، و نوشتن به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان های رسمی و خارجی.
- آموختن مهارتهای آموزش: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در پروسه های آموزش و نتایج حاصله از آن.
- تقویهٔ قابلیت تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه های علمی فرهنگی و فنی؛
- آموزش علوم، فنون تکنالوجی معاصر و کسب مهارتهای فردی و اجتماعی مورد نیاز؛
- کسب مهارت جهت حل معضلات و پرابلم های فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی و هنری:

- شناخت فرهنگ و هنر (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی و تزیین خانه و دیگر انواع هنر) و هنرهای سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبا شناسی.
- آگاهی از تاریخ و فرهنگ و تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان؛
- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سن پسندیدۀ جامعۀ افغانستان؛
- انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیت های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی و اجتماعی:

تعقیب اهداف زیر در انکشاف موقف شاگردان بحیث اعضای یک فامیل، محل، منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد:

- تقویه روحیه حفاظت از نوامیس ملی، تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایه تساوی حقوق و اخلاق اسلامی؛
- تقویۀ روحیۀ برادری، تعاون صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگ و تروریزم و مبارزه با مواد مخدر؛

تقویۀ روحیۀ احترام به قانون و رعایت آن حمایت از حقوق قانونی همگانی بدون در نظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی اجتماعی و وابستگی سیاسی و امثال اینها؛

- انکشاف روحیۀ مشارکت در فعالیتهای دینی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی؛
- ایجاد روحیۀ فرهنگ شکیبایی و همدیگر فهمی؛
- تقویۀ روحیۀ استفاده از تجارب و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعه بین المللی؛
- تقویۀ روحیۀ احترام به کرامت انسانی اساسات حقوق بشر؛
- رشد انکشاف روحیۀ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از حقوق آنان؛
- تقویۀ روحیۀ رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان، همشهریان و موازین جامعۀ مدنی؛

هـ: اهداف اقتصادی:

- درک ضرورت انکشاف اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده؛
- درک ارزش و اهمیت کار و تقویۀ روحیه اشتغال در مشاغل مفید؛
- ایجاد روحیۀ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اسراف و تجمل گرایی؛
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیۀ حراست از دارایی ملی.

اهداف عمومی دوره متوسطه از صنف (۷-۹)

شاگردانی که دوره ابتداییه را موفقانه سپری نمایند. طبق خواهش شامل این دورۀ تعلیمی و تربیتی میشوند. هدف کلی این دوره را، انتخاب مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقه شاگردان و با در نظرداشت ضرورتها و امکانات کشور میباشد و اهداف این دوره به قرار زیر میتوان درنظر داشت:

۱. تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیهی دوره های گذشته و آماده گی برای دورۀ بعدی؛
۲. توسعه معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید به دانش اسلامی؛
۳. انکشاف روحیۀ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر به خداوند(ج)؛
۴. تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته های مختلف درسی؛
۵. گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان دربارۀ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفته بشری که با مفاهیم وسایل و اساسات ساینس استوار باشد؛
۶. انکشاف متوازن آموزش زبانهای رسمی کشور، تقویه زبانهای مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویۀ علمی شاگردان در افاده مرامها به صورت تحریری و شفاهی؛
۷. انکشاف روحیۀ اخوت، تعاون، صلح و همبستگی ملی، ضدیت با جنگهای ناروا و تروریزم، مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب و سمت دهی شاگردان در راستای رقابتهای سالم.
۸. رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعدادهای آنها؛
۹. پرورش روحیۀ مسوولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت های دینی، فرهنگی و اجتماعی؛
۱۰. پرورش علاقۀ شاگردان به کار وسعی در جهت فراهم ساختن زمینه های علمی آن؛
۱۱. انکشاف مهارتهای سنجش خودی در پروسه های آموزشی؛
۱۲. مواظبت از صحت جسمی خویش.

ارزش آموزش تاریخ

الف: تاریخ چیست؟

تاریخ علمی است که حوادث گذشته را در قید زمان و مکان بیان می دارد. دقت به زمان و مکان در رابطه با حوادث گذشته، تاریخ را از افسانه جدا میسازد. هر واقعه و حادثه که در زمان معین و مکان مشخص واقع شده باشد، واقعه تاریخی است. مثلاً غزوه بدر که در سال دوم هجرت در نزدیکی مدینه منوره واقع شد، یک واقعه تاریخی است این وظیفه علم تاریخ است که در مورد آن واقعه به ما معلومات بدهد.

علم تاریخ از جمله علوم اجتماعی است، با رشته های مختلف علوم اجتماعی روابط دارد. این رابطه ها با بعضی از علوم یک جانبه می باشد. در مورد رشته های مختلف علمی مانند کیمیا، بیولوژی، فزیک و غیره رابطه یک جانبه دارد. درحالیکه با بعضی از علوم مانند جامعه شناسی، اقتصاد، بشرشناسی، باستان شناسی وغیره روابط دو جانبه دارد. هم برای این دسته از علوم امداد میرساند و هم برای رسیدن به هدف خویش از آن علوم امداد می جوید.

برای شناخت مراحل تاریخی جوامع بشری مطالعات چند جانبه را باید انجام داد. این جنبه ها عمدتاً ساختار سیاسی، تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع را در بر میگیرد. بر بنیاد همین جنبه ها میتوان تاریخ را تحت عناوین مانند: تاریخ سیاسی، تحلیلی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع تقسیم بندی کرد. دانشمندان برای فهم بهتر تاریخ،تاریخ را به دوره های قبل از تاریخ و دوره های تاریخی تقسیم بندی نموده اند.

یکی از ابعاد مهم در شناخت و فهم حوادث تاریخی موجودیت منابع تاریخی است. بدون منابع تاریخی صدور حکم تاریخی ممکن نیست. منابع خطی، تحریری، شفاهی، فلکلوری، مادی و آثار تاریخی از جمله انواع منابع تاریخی می باشند. تحلیل و ارزیابی منابع تاریخی ارتباط به نوعیت منابع دارند، که مورد استفاده تاریخ نویس قرار میگیرد.

حقیقت یابی در حوادث گذشته نیز یکی از عمده ترین معضلات و پیچیده گی ها در تدوین و تألیف تاریخ است، دخیل نه کردن ذهنیت نویسنده در متن تاریخی از حب و بغض در ارائه حوادث تاریخی، جلوگیری از اغماض و پنهان کاری و از این قبیل مسایل دیگر در تهیه و تدوین تاریخ، اثر بس عمده برجا میگذارند.

ب:اهمیت آموزش تاریخ

تاریخ، انسان را با جوامع و تمدن های گذشته آشنا ساخته و از واقعات و حوادث زنده گی بشر آگاه میسازد. مطالعه تاریخ انسان را از چوکات آداب و رسوم خویش رها ساخته و به تماشای سبک های زنده گی متنوع و گوناگون جوامع مختلف در مکان ها و در زمانهای دیگر آشنا میسازد و فرهنگها و شخصیت های گوناگون را معرفی می نماید. تاریخ ما را به موجبات رشد و پیشرفت علم و اندیشه در عرصه های مختلف آشنا می سازد و توسعه تکنالوژی را در طول زمان و پهنای مکان نشان میدهد. تاریخ نظام های مختلف سیاسی و شیوه های گوناگون حکومتی را به ما معرفی میکند.

از اینرو، تاریخ کتاب بزرگ عبرتها از زنده گی واقعی، جوامع و تمدن های گذشته است و این عبرتها به شاگردان فرصت آن را میدهد که قدرت تجزیه و تحلیل ذهن خود را در پدیده های اجتماعی افزایش دهد، نظام های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی خود را تحلیل و نقد نماید و از تجارب مثبت گذشتگان در زنده گی خود بهره برده و از اشتباهات آنها دوری کند.

ج: اهداف آموزش تاریخ

از مضمون تاریخ دوره ثانوی انتظار میرود که اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی ذیل را تأمین و برآورده سازد:

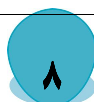
- متعلمین را با تاریخ کشور، منطقه و جهان آشنا سازد؛
- متعلمین را با جوامع و تمدن های گذشته اجمالا آشنا سازد؛
- آنها را با فراز و نشیب های زنده گی فردی و اجتماعی گذشته گان آشنا سازد؛
- سبک های زنده گی گذشته گان را متعلمین بیاموزند؛
- برخی از مهمترین شخصیتهای دوره گذشته را به آنها معرفی کند؛
- تاریخ پیدایش و گسترش اسلام را اجمالاً برای آنها بازگو کند؛
- تاریخ ورود و نشر اسلام در افغانستان را به اختصار به آنها بیاموزند؛
- آنها را بر رشد و پیشرفت علم و اندیشه در عرصه های گوناگون آشنا سازد؛
- رشد تدریجی تکنالوژی و شیوه های استفاده از منابع را برای آنها روشن سازد؛
- آنها را به نظام های سیاسی گوناگون که در طول تاریخ بر جوامع انسانی حکومت کرده اند، آشنا سازد؛
- شاگردان بتوانند مفاهیم تاریخی را درک و تشریح نمایند؛
- قدرت ذهن شاگردان را در تجزیه و تحلیل رویدادهای تاریخی افزایش دهد؛
- متعلمین را قادر سازد تا از تجارب سودمند گذشته گان درعرصه های مختلف زنده گی استفاده، و از روش های نادرست آنها پرهیز نمایند؛
- متعلمین بتوانند جنبه های مثبت و منفی نظام های سیاسی و اقتصادی خود را تحلیل نموده و ابعاد مختلف آنرا نقد نمایند؛
- شاگردان بتوانند مهارتهای ارتباطی را از طریق شنیدن، مباحثه و خواندن با دیگران برقرار کنند؛
- شاگردان را قادر سازد تا با عبرت از تجارب گذشته گان به انسان های مفید و فعال در جامعه تبدیل شوند.

دیدگاه برنامه درسی در آموزش اجتماعیات

منظور از دیدگاه در برنامه درسی، آموزش یک موضوع درسی با توجه به ملاحظات علمی و تربیتی است. در آموزش تاریخ دیدگاه اصلی کسب بینش علمی تاریخی و عبرت آموزی میباشد. منظور از کسب بینش علمی شناخت عناصر سازنده یک واقعه تاریخی بوده (زمان، مکان، شخصیت ها، علت ها، پیامدهای حادثه) و منظور از عبرت آموزی گرفتن درس های مختلف از یک حادثه تاریخی است.

جدول وسعت و تسلسل دروس تاریخ

فصل	عناوین اصلی و فرعی	نتایج دانشی	نتایج مهارتی
فصل اول: مبادی تاریخ	• در مورد علم تاریخ و فواید آن چه میدانید؟ • منابع مؤرخان چیست؟ • آیا در مورد تقسیم بندی زمان در تاریخ معلومات دارید؟ • آیا با انواع سنوات و تبدیلی آن آشنایی دارید؟	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست یابند: • با مفاهیم ذیل آشنا شوند:تعریف تاریخ ، قبل از تاریخ بعد از تاریخ، تقویم شمسی، تقویم قمری، خط زمانی • آشنایی با میراث فرهنگی. • آشنایی با اهمیت تاریخ • آشنایی با تحویل تقویم قمری به شمسی و میلادی	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست‌یابند: • ترسیم یک خط زمانی برای عصور ما قبل و ما بعد از تاریخ • انجام کارهای محاسبه جهت تحویل تقویم شمسی به قمری و بالعکس • تفسیر علل تاسیس تمدنهای قدیمی • مشخص کردن تمدن های قدیمی روی نقشه
فصل دوم: مدنیت های اولیهٔ افغانستان	• آیا مبداء تاریخ پنج هزار سالهٔ افغانستان را میدانید؟ • آیا آریائیان را می شناسید؟ • در مورد مدنیت های ویدی چه شنیده اید؟ • تاریخ اساطیری افغانستان پیشدادیان- اسپه- کیانیان. • افغانستان و بیگانه گان، هخامنشیان، موریائیان و یونانیان. • تأسیس دولت های مستقل یونان باختری. • آیا در مورد سلالهٔ کوشانیان چیزی شنیده اید؟ • آیا حدود امپراتوری کوشانیان را میدانید؟	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست‌یابند: • آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات: • اشنایی با مبدا تاریخ بنجهزار ساله افغانستان • مسیرمهاجرتها، تمدن اریایی، جاده ابریشم • آشنایی با روش زندگی ارياييها • آشنایی با پادشاهان و پایتخت تمدن ارياييها • آشنایی با مهاجرت ارياييها به جنوب و غرب • آشنایی با تاریخ اساطیری و منابع آن. • آشنایی با حکومت های مستقل کشور بعد از اسکندر. • آشنایی با شاخه های راه ابریشم در افغانستان.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست‌یابند: • تعیین حدود مدنیت اریایی روی نقشه • ترسیم یک نقشه برای تعین مسیر مهاجرت های ارياييها • تفسیر عوامل برپایی اولین ساختارسیاسی در افغانستان باستان • بیان اهمیت تاریخی تجارت افغانستان باستان

	• در مورد مراکز مهم امپراتوری کوشانیان چه میدانید؟ • بگرام، هده بامیان. • آیا یفتلی ها را می شناسید؟ • افغانستان مقارن ظهور دین مبین اسلام.		
فصل سوم: تمدن های جهان باستان	• آیا در مورد تمدن مصر قدیم معلومات دارید؟ • بیائید با قدیم ترین تمدن بین النهرین آشنا شوید. • آیا از تمدن قدیم ایران آگاهی دارید؟ • بیائید با تمدن هند باستان آشنا شوید. • آیا از قدیمی ترین مدنیت چین خبر دارید؟ • آیا میدانید تمدن یونان قدیم چگونه آغاز گردید؟ • آیا شنیده اید که مردم روم قدیم چگونه وضعی داشتند؟	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست‌یابند: • آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات: عصر سنگ، عصر فلزات، عهدباستان، قرون وسطی, قرون معاصر و تمدن. • آشنایی با موقعیت تمدن های گذشته • آشنایی با علل تاسیس تمدن های مصر, بین النهرین, فنیقی, هند، چین، یونان وروم. • آشنایی با مهم ترین دست آوردهای تمدن های سابق.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست‌یابند: • ترسیم یک خط زمانی برای تمدن های قدیمی • ترسیم نقشه برای نشان دادن توزیع جغرافیایی تمدن های قدیمی • مقایسه بین تمدنهای قدیمی در جدول من حیث موقعیت و اهمیت • نوشتن گزارش درباره تمدن مصر، بین النهرین

فصل چهارم: تاریخ اسلام	• آیا میدانید که اوضاع عربستان قبل از اسلام چگونه بود؟ • با زنده گی پیغمبر خدا حضرت محمد مصطفی(ص) بیشتر آشنا شوند. • آیا در مورد غزوات و فتوحات سال های آغاز دین مبارک اسلام معلومات دارید؟ • ایا میدانید خلافت حضرت ابوبکر صدیق (رض) چگونه آغاز گردید؟ • در مورد خلافت حضرت عمر فاروق (رض) چه میدانید؟ • آیا در مورد وقایع دوران خلافت حضرت عثمان (رض) معلومات دارید؟ • دوران خلافت حضرت علی کرم الله وجهه چگونه سپری گردید؟ • آیا در مورد آغاز خلافت اموی ها چیزی میدانید؟ • ایا میدانید که خلافت اموی ها چگونه سقوط کرد؟ • آیا می دانید که انتقال قدرت از اموی ها به عباسی ها چگونه صورت گرفت؟ • خلافت عباسی ها چگونه سقوط نمود؟	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف دانشی زیر دست‌یابند: • آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات : قبل از اسلام، غزوه ها، خلافت، اموی، عباسی • آشنایی با احوال عرب قبل از اسلام در جزیره العرب • آشنایی با زندگی رسول الله (ص) • آشنایی با تجولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در دوران اسلامی • آشنایی با خلفا (ابوبکر، عمر، عثمان، علی) خلفای راشدین • آشنایی با خلافت اموی (مهمترین خلفا و فرماندهان) • آشنایی با عوامل سقوط دولت اموی • آشنایی با خلافت عباسی (مهم ترین خلفا و فرماندهان) • آشنایی با علل سقوط دولت عباسی ها.	از شاگردان انتظار میرود که با خواندن این فصل به اهداف مهارتی ذیل دست‌یابند: • تشخیص توزیع جغرافیایی برای دو دولت اموی و عباسی بر نقشه شبه جزیره عرب • ترسیم شجره نامه نسب رسول (ص) • ترسیم یک طرح تاریخی برای غزوه ها و نبردهای اسلامی • ترسیم یک خط زمانی برای مشخص کردن غزوه ها و حوادث تاریخی در زمان رسول (ص) • ترسیم خط زمانی برای مشخص نمودن تسلسل زمانی برای دورانهای حکومتی از زمان رسول(ص) تا پایان دولت عباسی • ترسیم یک خط زمانی برای مشخص نمودن مهم ترین نبردهای اسلامی در بلاد الشام و عراق • مشخص نمودن مهم ترین کشورها و شهرهای فتح شده توسط مسلمانان تا سقوط دولت عباسی بر نقشه جهان اسلامی.

استراتیژی های تدریس در آموزش اجتماعیات

استراتیژی های تدریس نصاب تعلیمی دروس اجتماعی مانند سایر رشته ها متنوع است. ولی مضمون دروس اجتماعی ستراتیژی های خاصی دارد که با طبیعت موضوعات آن مناسب است:

در اینجا لازم است که به بیان استراتیژیهایی بپردازیم که با طبیعت مضمون تاریخ، شرایط افغانستان، سطح علمی و سنی شاگردان سازگارند. این ستراتیژی ها بر این اصل استوار است که تعلیم بر محور شاگرد می چرخد و معلم تنها کار تعلیم را تسهیل میکند. تعلیم صحیح نیازمند ستراتیژی های گوناگونی است که باید با طبیعت مضمون تناسب داشته باشند. مهمترین استراتیژی ها عبارتند از :

۱- جستجو و حل مسأله

استراتیژی حل مسایل یک ستراتیژی ای است که سؤالات اساسی ای را مطرح میکند و شاگردان باید جواب دهند و حل آنها را بیابند. شاگردان این کار را باید از طریق تفحص معلومات و حقایق در مراحل زیر انجام دهند: تعیین مسالهٔ، انتخاب نمونهٔ، فرضیه سازی، گردآوری بیان راه حل های ذهنی یا طرح حل مسئله، جمع آوری بیانات و تحلیل، نتیجه گیری از بیانات، اظهار نظر – دقت بیشتر. معلم می تواند از این ستراتیژی در خلال ارائه مسایل زنده گی واقعی (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی) استفاده کند و شاگردان را به چند گروه تقسیم نماید تا درباره راه حل های ممکن بحث کنند. معلم باید شاگردان را کمک کند تا منابع لازم را در اختیار آنها قرار دهد، عملیات تعلیم و تربیه را تنظیم نماید، و آنها را تشویق نماید تا از مهارتهای خود در بحث و جستجو استفاده کنند.

۲- تحلیل متن

از این ستراتیژی در تدریس مضمون تاریخ و معلومات مدنی استفاده میشود. این ستراتیژی از متون منابع و مراجع انتخاب گردیده و از آن استفاده میشود، که شامل مراحل زیر است:

- بعد از آنکه متن اصلی برای شاگردان توزیع شد، معلم آنرا می خواند؛
- به شاگردان یک فرصت کوتاه میدهد تا متن را بخوانند و روی سوالاتی که مطرح میشود فکر کنند؛
- معلم و شاگردان در مباحثه گروهی روی جوابها بحث می کنند؛
- معلم بین متن اصلی و سایر مواد، ارتباط برقرار می کند تا رابطه بین مضمون های مختلف تأمین گردد.

۳- استراتیژی تدریس مستقیم

زمانی از این روش استفاده میشود که معلم بخواهد مطالب را با استفاده از روش بیان و کفتگو ارائه کند. در این روش نقش اساسی را معلم ایفا میکند. این روش برای تدریس موضوعات تاریخی مانند(جنگ جهانی اول) مناسب است. معلم می تواند از این روش برای تدریس مفاهیم و رسیدن به تعمیم استفاده کند، در صورتیکه از شیوه قیاسی استفاده کند و مراحل ذیل را مراعات نماید:

- تعریفی رابرای مفهوم ... ارائه کند؛
- با شاگردان درباره خصوصیات اقتصاد بحث کند؛
- مثالهای از مفهوم اقتصاد (زراعت، تجارت و ...) ارئه کند؛
- با ارائه مثالهایی از مفهوم به شاگردان بدهد و از آنها بخواهد که آنها را دسته بندی کنند.

۴- استراتیژی کارگروپی

در این روش شاگردان به چند گروپ چهار تاشش نفره تقسیم میشوند. این روش آموزش فعال را از طریق گوش دادن صحیح و مهارتهای بحث و گفتگو، تشویق می کند. در این روش شاگردان هر گروپ برای رسیدن به اهداف مشترک با یکدیگر کار میکند. معلم میتواند از برخی وسایل برای کمک به شاگردان استفاده کند. از روش کار گروپی میتوان در انجام تحقیقات ساده، ترسیم نقشه، اجرای یک نمایشنامه، ساختن یک مدل استفاده کرد.

۵- بازی کردن نقش

این روش از روشهای مهم آموزش فعال به شمار میرود. در این روش از شاگردان خواسته میشود که نقش های معینی را که در زنده گی واقعی وجود دارد بازی کنند، معلم باید به هر یک از شاگردان بگوید که چه نقشی را ایفا نماید.

به عنوان مثال از شاگردان خواسته میشود که مسألۀ انکشاف زراعت را تمثیل کنند؛ معلم با همکاری شاگردان موضوع را مشخص میکند و افراد را برای ایفای نقش های معینی انتخاب میکند. مثلاً شاگرد اول را برای بازی کردن نقش دهقان، شاگرد دوم را برای نقش وزارت زراعت و شاگرد سوم را برای ایفای نقش مالک زمین انتخاب میکند، بعد از آن معلم شاگردان را آزمایش میکند و صنف را برای تمثیل آماده و شاگردان نقش خود را بازی می کنند.

۶- روش تمرین

تمرین یکی از فنونی است که از قدیم در امر آموختن به کار رفته است. امروز که هدف های تربیتی در حیطه های دانشی، ذهنی و مهارتی تنظیم میشود، مسوولیت معلم در دادن تمرین های مناسب به متعلمین بیشتر میشود. تمرین انواع مختلفی دارد مانند تمرین تکراری، تمرین استنباطی که همراه با تفکر، استدلال و استعمال مفاهیم است و تمرین های عملی: از تمرینهای عملی میتوان برای کسب مهارت در خواندن نقشه های تاریخی، جغرافیایی، پیدا کردن طول و عرض جغرافیایی و شجره نامه استفاده کرد.

۷- روش توضیحی

روش توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به متعلمین با استفاده از مطالب طباعتی، تشریح درس و سایر رسانه ها، در این روش معلم مفاهیم و موضوعات درسی را برای شاگردان عرضه میکند، از جمله محاسن روش توضیحی این است که میتوان مجموعه کامل از حقایق، اصول و مفاهیم را به شیوه ای منسجم به متعلمین آموخت. از محدودیت های این روش آن است که شاگرد مطالب حاضر و آماده دریافت میکند و در کشف حقایق، فعال پذیراست این روش در صورتیکه با سایر روشها به کار برده شود مؤثر خواهد بود. از روش توضیحی در آموزش بسیاری از مفاهیم علمی میتوان استفاده کرد.

۷- روش مباحثه گروپی

روش مباحثه یکی از کهن ترین روش هایی است که در طول تاریخ تعلیم و تربیه به کار رفتـه اسـت. در روش مباحثه گروپی، معلم ابتدا شاگردان را به چند گروپ تقسیم میکند برای هر کدام موضوع مشخص را انتخاب میکند و از شاگردان میخواهد تا درباره آن بحث کنند. در پایان یک نفر از اعضای گروپ نتیجه را به اطلاع سایر شـاگردان میرساند.

بحث گروپی روشی است که به افراد فرصت میدهد تا نظریات، عقایـد و تجربیـات خـود را بـا دیگـران درمیـان بگذارند. اگر معلم از بحث گروپی نظارت نکند ممکن است که وقت آنها صرف صحبت های بی فایـده شـود. از ایـن روش میتوان در آموزش موضوعات اجتماعی، قضاوت در مورد کارنامه های قهرمانان تاریخی و یا مسایل مربـوط بـه جغرافیای انسانی (بشری) استفاده کرد.

۹- روش پروژه یی یا واحد کار

روش (پروژه یی یا واحد کار) مستلزم بررسی، جمع آوری اطلاعات و یافتن راه حل، مطالعه و انجام کـار عملـی است. این روش معمولاً در خارج از مکتب صورت میگیرد. در این روش معلم موضوعی را با توجه به علایـق شـاگرد انتخاب میکند و از آنها میخواهد که در مورد آن به جمع آوری اطلاعات و یا انجام یک فعالیت بپردازند. برای مثـال جمع آوری سنگ ها، تهیه عکس از مناظر به کمک کمره عکاسی، مطالعه یک بنای تاریخی، تهیه نقشه جغرافیـایی از یک محل کوچک، مطالعه در خصوص یک موضوع اجتماعی.

۱۰- سیر علمی

گردش علمی یک فعالیت تجربی خارج از مکتب است و در بیرون از صنف صورت میگیرد برای مثال گردش در شهر، بازدید از یک کارخانه، بازدید از بازار، کتابخانه، آثار تاریخی، بازدیـد از یـک اداره، یـک مزرعـه زراعتـی، یـک معدن، یک موزیم یک منظره جغرافیایی و مواردی از این قبیل.

لازم نیست سیر علمی حتماً دیدن از نقاط دور دست باشد، بلکه مشاهده محـیط اطـراف شـاگردان کـه امکـان کسب تجارب آموزشی را فراهم میکند نیز میتواند سیر علمی محسوب شود.

۱۱- روش سوال و جواب

روش سوال و جواب، فنی است که میتوان از آن در تدریس کلیه دروس استفاده کرد. به خصوص در زمانی کـه معلم میخواهد توجه شاگردان را به تفکر درباره یک مفهوم جدید جلب کند از این روش استفاده میکنـد، ایـن فـن ممکن است که برای مرور مطالب که قبلاً تدریس شده است و یا برای ارزیابی از میزان آموخته های شاگردان مورد استفاده قرار گیرد.

انواع سوال های که معلم میتواند مطرح کند، میتوان آنها را به شرح زیر خلاصه کرد:

۱. سوال برای خلاصه کردن

مثال: درس کوشانیان را بخوانید و آن را خلاصه کنید.

۲. تجزیه و تحلیل

مثال: چه عواملی موجب شد که اسکندر سرزمین های زیادی را فتح کند.

استراتیژیهای ارزیابی از معلومات شاگردان

ارزیابی وسیله تشخیص میزان رسیدن به اهداف آموزشی است. ارزیابی تصویر روشنی از موفقیت روشها و فعالیتهای آموزشی به معلم میدهد. دروس اجتماعی از روشهای مشابه با مضامین دیگر برای ارزیابی استفاده میکند، ولی به خاطر تفاوت موضوع از برخی آنها بیشتر استفاده میکند.

از آنجایی که ارزیابی یکی از مهم ترین برنامه های تربیتی است، آموزش یک درس مستلزم ان است که از حالت جمود (تلقین و حفظ معلومات) خارج شود و به آموزش زنده (بحث و تحلیل، تفسیر، حل مسایل) تبدیل گردد برخی از مهم ترین استراتیژیهای ارزیابی به شرح زیر است:

۱- روش قلم و کاغذ (کتبی)

این روش که در آن از قلم و کاغذ استفاده میگردد، یکی از مهم ترین استراتیژی های است که قدرت شاگردان را در کارهای مشخص اندازه گیری میکند. در این روش شاگردان به سوالهایی که به انها داده میشود به صورت کتبی جواب میدهند. در امتحانات چهارنیم ماهه یا سالیانه معمولاً از این روش استفاده میشود تا میزان آموزش شاگردان برای دوره مشخصی ارزیابی گردد. باید یادآوری کرد که این نوع امتحان به حوزه شناختی و دانشی منحصر میماند.

۲- روش ملاحظه (مشاهده)

در این روش معلم یا ملاحظه کننده، تمام حواس خود را متوجه شاگرد میکند تا او را در جای معین مراقبت نماید. هدف از این مراقبت این است که معلومات درباره شاگردان به دست آورد تا از آنها برای ارزیابی مهارتها، سلوک و اخلاقیاتش استفاده نماید. هنگام ملاحظه از وسایلی متعددی استفاده میشود. برای مثال اندازه گیری، که گاهی عددی است گاهی غیر عددی. بعد از اینکه معلم این اطلاعات را جمع آوری کرد باید آنها را به صورت کمی تحلیل کند تا نقاط قوت و ضعف شاگردان برملا گردد. در روش مشاهده از انواع چک لیست استفاده میشود.

چک لیستها انواع مختلف دارد. برای مثال چک لیست سنجش مهارت شاگردان در حل مسایل، چک لیست سنجش عملکرد شاگردان، چک لیست سنجش مهارتهای ارتباطی. معلم به حیث نوع درس می تواند خود شخصاً به تهیه چک لیست مشاهده رفتار و عملکرد شاگردان اقدام کند.

به نمونه ای از چک لیست ها که برای اندازه گیری مهارت شاگردان در حل مسایل به کار میرود، توجه نمایید:

شماره	معیار	ضعیف (۱)	متوسط (۲)	خوب (۳)	عالی (۴)
۱	روش				
۲	مشخص کردن مساله و تحلیل آن				
۳	ارائه				
۴	جمع بندی مطالب و تحلیل آنها				
۵	تصمیم گیری				

چک لیست ارزیابی مبتنی بر عملکرد

در این روش شاگرد باید آنچه را که در خلال زنده گی واقعی آموخته است، توضیح دهد، یا فعالیتی انجام دهد که مهارتهایش را نشان دهد. در این روش به معیارهایی مانند توضیحات شاگرد، انجام نقش یا رول همکاری در گروپ، انجام کار فردی و سایر فعالیت ها توجه میشود.

نمونه چک لیست اندازه گیری برای عملکرد شاگردان در درس تاریخ

شماره	معیارها	متوسط	خوب	عالی
۱	با دوستانش با زبان فصیح و صحیح ارتباط برقرار میکند			
۲	از زبان تاریخ استفاده میکنند			
۳	به طرف همه شاگردان نگاه میکنند			
۴	از شخصیت قوی و با نشاط برخوردار است			
۵	به سوالات شاگردان با جرأت و اطمینان جواب میدهد			
۶	مفاهیم و اصطلاحات را تعریف میکند			
۷	عناصر مهم محتوا را تعیین میکند			
۷	از نقشه تاریخی استفاده میکند			
۹	از مواد آموزشی به روش درست استفاده میکند			
۱۰	مطلب خود را در وقت معین انجام میدهد			

۳- چک لیست ارزیابی مهارت های ارتباطی

این روش برای اندازه گیری کسب مهارتهای ارتباط با دیگران به کار گرفته میشود. نصاب دروس اجتماعی بر انکشاف مهارتهای ارتباطی استوار است. در این استراتیژی معلومات از خلال فعالیت های ارتباطی شاگرد، نحوه تفکر و روش او در حل مسایل، جمع آوری میشود.

به مثال ذیل توجه کنید:

نمونه چک لیست اندازه گیری مهارتهای ارتباطی

شماره	مهارتهای ارتباط	بله	نه خیر
۱	افکار ابتکاری را برای دیگران طرح میکند		
۲	وقتی که مطلب برایش روشن شود رأی دیگران را میپذیرد و از نظر خود دست بر میدارد		
۳	به اندیشه های دیگران ارج می گذارد		
۴	در کاری که به او سپرده شده، احساس مسوولیت میکند		
۵	با دیگران همکاری میکند		

توجه: بخشی از نمره صنفی شاگردان از طریق ملاحظه معلم از عملکرد شاگردان در صنف مشخص میشود. و بقیه آن به تصمیم ادارۀ ارزیابی در وزارت معارف بستگی دارد.

مواد و لوازم اجرایی پروگرام درسی تاریخ

۱- وسایل کمک آموزشی مورد نیاز

تخته سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب رهنمای معلم، روزنامه ها، مجلات، چارت آموزشی، فلش کارت، انواع نقشه های جغرافیایی، کتاب های مربوط، کامپیوتر و انترنت در صورت دردسترس بودن. انواع سلاید، تصاویر فلم های جغرافیایی، اطلس های تاریخی، کره زمین، گراف ها و شجرنامهٔ سلسله های تاریخی فلم های مستند تاریخی و داستانی. در رابطه به موضوع، عکسها، نقاشی ها و تصاویر از شخصیت های تاریخی، منابع و کتب معتبر تاریخی، آلبوم مسکوکات، پول کاغذی جغرافیایی وغیره.

۲- انتظارات از معلم تاریخ

الف: صلاحیت های عمومی

داشتن لیسانس تاریخ یا اقلاً فوق بکلوریا، آشنایی با آخرین اطلاعات در رشته خود، آشنایی خصوصیات های سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش های تدریس و شیوه های ارزیابی از دانسته های شاگردان، علاقمند به شغل معلمی، داشتن صلاحیت اخلاقی.

ب: صلاحیت های اختصاصی

- آشنایی با مفردات درسی تاریخ و شیوه های تدریس دروس مختلف
- توانایی در طراحی پلان یادگیری برای دروس مختلف
- توانایی اداره صنوف؛
- توانایی استفاده از وسایل درسی و ممد درسی.

۳- انتظار از مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای برنامه (تهیه کتب درسی، رهنمای معلم و لوازم آموزشی)؛
- برقراری ارتباط منظم با والدین شاگردان؛
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامه زمانی؛
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان؛
- ایجاد کتابخانه در مکاتب؛
- تهیه کتاب های مورد نیاز معلمان با همکاری خانواده ها

۴- انتظار از خانواده ها

- برقراری ارتباط با معلمین اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شاگردان
- با خبر بودن از پیشرفت درسی شاگردان
- همکاری با اداره مکاتب

فصل دوم

رهنمای تدریس دروس تاریخ

در فصل اول این رهنما شما معلمان ارجمند با مقدمات و کلیات برنامه درسی، روشهای تدریس و شیوه ارزیابی این برنامه آشنا شدید. در این فصل با پلان سالانه تدریس و روش هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانه تدریس: نشان میدهد که محتوای یک کتاب درسی را در طول یک سال چگونه تقسیم بندی کنید. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سردسیر و گرمسیر فرق میکند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع میشود و دو هفته ماه جدی به امتحانات اختصاص داده شده و در هفته آخر نیز شاگردان به رخصتی میروند. در پایان فصل بهار یعنی جوزا، دو هفته اول به امتحانات اختصاص داده شده و شاگردان در دو هفته آخر نیز به رخصتی آخر سال میروند.

در ولایات سردسیر سال تعلیمی از اول ماه حمل آغاز میشود. امتحانات پایان چهارنیم ماهه تعلیمی در دو هفته آخر ماه سرطان آغاز میشود. شاگردان در دو هفته ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی میروند. امتحانات پایان سال در دو هفته ماه قوس شروع میشود و پس از آن شاگردان به رخصتی آخر سال تعلیمی میروند. طول سال تحصیلی در مجموع ۲۷ هفته است. برای تنظیم پلان سالیانه تعداد صفحات یک کتاب درسی را بر عدد ۲۷ تقسیم کنیم. عدد به دست آمده نشان می دهد که شما معلم عزیز در هفته چه تعداد صفحات از کتاب درسی را باید تدریس کنید. پلان روزانه هر درس شامل اهداف آموزشی هر درس، روشهای تدریس، لوازم تدریس، شیو ارزیابی از معلومات شاگردان، فعالیتهای تدریس (انجام فعالیت مقدماتی مانند احوالپرسی، حاضری گرفتن، سوال از درس قبل، ایجاد انگیزه، ارائه درس و ارزیابی از دانسته های شاگردان)، پاسخ به سوالات متن درس و یا پایان درس و معلومات اضافی برای شما معلمان عزیز است.

پلان راهنمای تدریس درس اول

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	تعریف تاریخ	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - تعریف تاریخ را یاد بگیرد. - نام های دو دورهٔ بزرگ تاریخی را بدانند. - ارزش تاریخ را درک کنند. - و تاریخ را به حیث یک علم بشمارند و قبول کنند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته در صنف، گراف ترسیم شدهٔ زمان، تصاویر بیرون از کتاب و کتاب درسی.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری.	
۶- فعالیت های مقدماتی	استاد محترم سلام می دهد و با شاگردان احوال پرسی مـی کند. حاضری می گیرد. ایجاد انگیزه: معلم صاحب بر تخته عنوان تاریخ و روز را می نویسد و با گفتن یک داستان تاریخی شاگردان را به گوش فرا دادن به درس جدید متوجه می نماید.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم سؤال های ذیل را مطرح می سازد که: آیا تاریخ را می شناسید؟ - معلم تعریف هر شاگرد را با نام شاگرد بر تخته می نویسد. - معلم تعریف ها را جمع بندی می کند. - معلم متن درس را می خواند. - معلم در پایان به سؤالات شاگردان و سؤال های متن کتاب جواب می دهد.	- شاگردان جواب می گویند. - هر شاگرد تعریف خود را که معلم بر تخته نوشته کرده، می خواند. - شاگردان می شنوند. چند تن از شاگردان نیز متن را می خوانند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- تاریخ علمی است که حوادث گذشته را در قید زمان و مکان بیان می دارد.

۲- مؤرخان تاریخ بشریت را به دو دورهٔ بزرگ تقسیم نموده اند که عبارتند از: دورهٔ ماقبل التاریخ و دورهٔ تاریخی.

۳- تاریخ ما را از حوادث گذشته چه مفید و یا مضر ویا خوش آیند و یا تراژید آگاه می سازد، عوامل انکشاف جوامع بشری را معرفی می کند. انسان را قادر به شناخت گذشته می سازد، و تاریخ آیینهٔ گذشته و رهنمای زندگی آینده برای زندگی است.

۸- معلومات اضافی

تفاوت میان تاریخ و قصه های فولکلوریک و داستان ها در دو مسأله روشن می شود. اول تاریخ حادثه را با زمان وقوع آن شرح می دهد. آن حوادث که زمانش معلوم نباشد به حیث حادثهٔ مطمئن تاریخی شمرده نه می شود. دوم مکان واقعه باید معلوم باشد. اگر مکان و جای واقعه روشن نه باشد، در حقیقت آن حادثه در متن تاریخ جای قابل قبول نه می یابد. از همین جهت برای تاریخ، تعریف مشخص وضع شده است.

- تاریخ علمی است که حوادث را در قید زمان و مکان بیان می دارد.

مؤرخین برای تفهیم بهتر تاریخ بشریت، دو تقسیم بزرگ را در تاریخ قبول نموده اند. زمانه های اولی زنده گی انسان ها و جمعیت ها را تحت عنوان دورهٔ ماقبل از تاریخ یاد نموده اند. این که انسان ها چه زمانی و در کدام جای معیین زنده گی را آغاز نموده اند. به مشکل می توان فهمید، تا زمانی که از آن جمعیت ها آثار و بقایای را در اختیار نداشته باشیم.

مسلماً برای شناخت جوامع بشری، داشتن آثار، کتبی، شفاهی، شبکه ها، آثار گلی، نبشته های لازم است. دوره ی دوم را به نام دورهٔ تاریخی یاد کرده اند که از ایجاد خط و کتابت آغاز می شود. توسط خط زمانه قدیم و گذشته را بهتر می توان شناخت.

پلان راهنمای تدریس درس (دوم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	منابع مؤرخان	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - با انواع منابع تاریخی آشنا شوند. - با مراجع حفاظت منابع تاریخی آشنا شوند. - شاگردان به درس و علم تاریخ علاقه مند شوند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تصاویر کتاب، تخته صنف، تباشیر و غیره.	
۵- شیوۀ ارزیابی	تقریری، تحریری	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های مقدماتی	استاد سلام می دهد و با شاگردان احوال پرسی می‌کند، حاضری می گیرد و از درس قبل سؤال می کند. ایجاد انگیزه: شاگردان را متوجۀ تصاویر درس دوم می کنند. از شاگردان می پرسند که این تصاویر را گاهی دیده اند و یا خیر؟	۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم می پرسد که: - عنوان درس دوم چیست؟ - معلم تشریح میدهد که مؤرخان چگونه زنده گی مردمان گذشته را مطالعه می کنند. - معلم عنوان و متن درس را می خواند. - معلم لغات و اصطلاحات را معنی می کند. - معلم در پایان از شاگردان سؤال می کنند و شاگردان آن را جواب می دهند.	- شاگردان جواب می گویند. دو و یا سه نفر از شاگردان متن را از روی کتاب می خوانند. شاگردان نکات مهم را در کتابچه های خود می نویسند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- مؤرخان دو نوع منابع را برای تاریخ نویسی به کار می گیرند که به نام منابع تحریری و منابع مادی از آنها یاد می کنند.

۲- خطوط و نوشته ها در طول زمان تغییر می کند و همهٔ مردم به خواندن آن قادر نه می باشند.

۳- در موزیم آثار مادی قدیمه نگهداری می شود و در آرشیف اسناد تحریری و خطی.

۸- معلومات اضافی

تاریخ نویسی بدون منبع ممکن نیست. مؤرخان نه می تواند بدون سند و مدرک یک مطلب و یا حادثه را شرح و یا توضیح دهند. در کنار دقت به زمان و مکان در توضیح حوادث و وقایع، مطالعه منابع جای بس مهم و اساسی را دارا می باشد.

منابع دوران قبل از تاریخی عمدتاً مادی است این گونه منابع یا توسط حفریات دانشمندان باستانشناسی به دست می آید و یا هم به شکل آبدات تاریخ وجود می داشته باشد، استفاده از این گونه منابع خود از شیوهٔ خاص جداگانهٔ صورت می گیرد. این میتود به وسیله باستانشاسان به کار گرفته می شود.

استفاده از منابع خطی نیز مشکلات دارد، ولی این مشکلات به نسبت منابع مادی آسانتر است. خطوط در طول زمان تغییر می کند، خوانش آن برای نسل های بعدی دشوار می شود از این جهت باید خطوط قدیم را خواند و از آن برای ثابت کردن حادثهٔ معین استفاده نمود.

منابع و مأخذ که از آن باید استفاده نمود:

۱- *تاریخ چیست؟* حسن کاکړ

۲- *تاریخ در ترازو:* عبدالحسین زرین کوب

پلان راهنمای تدریس درس (سوم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا در مورد تقسیم بندی زمان در تاریخ معلومات دارید.	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان درس به اهداف زیر دست یابند: - به دورهٔ های گوناگون ماقبل تاریخ و تاریخی آشنا شوند. - انجام این دوره ها و مشخصات آن را بدانند. - تقسیم زمان را در این دوره ها بدانند. - فکر منسجم و تصور کاملی از گذر زمان و سیر تحول تاریخ را پیدا کنند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته صنف، یک خط کش درجه دار	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تقریری، تحریری	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم با یک تصویر وسایل سنگی را به شاگردان نشان می دهد، و از آنها می پرسد که با این چنین تصویر در ساحه زیست خویش برخورد کرده اند یا خیر؟	۱۰ دقیقه

۱-۶- **فعالیت های تدریس** معلم	**فعالیت های یادگیری شاگردان**	**زمان به دقیقه**
- معلم سؤالات مربوط به تصویر وسایل سنگی را با توجه به کتاب درسی مطرح می کند. - معلم به منظور ایجاد انگیزه تصاویر متعدد زنده گی انسان های قدیمی را نشان می دهد. - معلم در پایان از شاگردان سؤالات آن ها را می پرسد و به آن ها جواب ارائه می نماید.	- شاگردان به سؤالات مطروحه جواب می گویند. - شاگردان در مورد تصویر و متن درس سؤال می کنند و با یکدیگر به مباحثه می پردازند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

- انسانهای عصر سنگ Stone age همهٔ وسایل کار را از سنگ می ساختند و خاصتاً سنگ چقماق را زیادتر به کار می بردند.

- فلز برونز ترکیب کیمیاوی است از مس و قلع

- دورهٔ تاریخی عمدتاً به قرون اولی، قرون وسطی، قرون جدیده و قرون معاصر تقسیم شده است.

۸- معلومات اضافی

انسان هزارها سال بروی کرهٔ زمین زنده گی نموده است

فهم این دورهٔ طولانی بدون تقسیم آن دشوار است. از همین جهت تمام این دوره را در اول به دو بخش تقسیم نموده اند که به نام دورهٔ قبل از تاریخ و دورهٔ تاریخی یاد کرده اند.

دانشمندان باستانشناسی دورهٔ قبل از تاریخ را به سه عنصر تقسیم نموده اند که به نام عصر سنگ یا Stone age عصر برونز Bronsage و عصر آهن یا Ironage یاد می کند که هر یک از اعصار مشخصات خاص خود را دارند. در عصر سنگ همه وسایل از سنگ ساخته می‌شد. در عصر برونز وسایل سنگی مورد استعمال داشت ولی برونز نیز در ساخت وسایل مختلف، و قابل کار در خانه ها رواج یافت. در عصر آهن که مصادف به اولین مدنیت‌ها است، وسایل تولید، از آهن ساخته می شد.

دورهٔ تاریخی به دورهٔ های قرون اولی، قرون وسطی، قرون جدیده و قرون معاصر تقسیم شده است که این تقسیم عمدتاً در تاریخ اروپا رایج است.

منابع:

۱- *مبادی باستانشناسی رسول باوری*

۲- *مسیر تاریخ: گوردن چایلد مترجم بخش نهام*

پلان راهنمای تدریس درس (چهارم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">آیا با انواع سنوات و تبدیلی آن آشنایی دارید؟</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- شاگردان باید به انواع سنوات معمول در کشور آشنا شوند.
- موارد استعمال سنوات را بدانند.
- تبدیلی سنوات شمسی به میلادی و میلادی به شمسی را یاد گیرند.
- نسبت به تاریخ هجرت پیامبر صلی الله علیه وسلم که تاریخ مسلمانان است علاقمند شوند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کتاب درسی، تخته صنف، تذکرهٔ شاگردان و یا محترم معلم صاحب</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td>شفاهی – کتبی</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۶- فعالیت های مقدماتی</td><td>معلم سلام می دهند و با شاگردان احوال پرسی می کند، معلم تذکره خویش را به شاگردان نشان می دهد و می پرسد که این چیست؟</td><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
معلم: از چند تن شاگردان سن شان را می پرسند. معلم: تفاوت سالهای زنده گی خود و شاگردان را برتخته می نویسند. معلم: سال تولد خویش را از هجری شمسی به میلادی تبدیل می کند و بر تخته صنف می نویسند و شاگردان را نیز چنین وظیفه می دهد.	- شاگردان جواب می دهند. - شاگردان یادداشت می گیرند. - شاگردان وظیفه صنفی را می نویسند و اجرا می کنند. - شاگردان فعالیت صنفی را تحت مراقبت معلم انجام می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

جواب سؤالات در متن درس ارائه شده است.

۸- معلومات اضافی

تاریخ دو معنی دارد، اول به معنای زمان مثلاً ساعت ۳ بعد از ظهر و یا روز ماه و سال و دوم تاریخ به معنی وقایعی که در زمان خاصی اتفاق افتاده است. فهم و درک زمان درعلم تاریخ از اهمیت بنیادی برخوردار است.

در جهان، سنوات مختلف و گونه گون معمول است که عمده ترین آنها هجری شمسی، هجری قمری، میلادی و غیره می باشد. این سنوات مبدأ مختلف دارند و موارد استعمال آنها هم در ساحات مختلف بوده است. دو نوع تبدیلی سنوات را در کتاب درسی خواندید و تبدیلی سنه هجری قمری به سنه میلادی به ترتیب ذیل است:

تبدیلی هجری قمری به سال میلادی، سال مورد نظر هجری قمری ۱۳۵۸ می باشد:

۱) ۶۲۲+ $\frac{۳۲}{۳۳}$ ×۱۳۵۸

۲) ۶۲۲+ $\frac{۳۲×۱۳۵۸}{۳۳}$

۳) ۶۲۲+۱۳۱۶.۸= ۱۹۳۸+۱=۱۹۳۹

هجری شمسی در افغانستان، ایران، تاجیکستان و غیره کاربرد دارد، هجری قمری در عربستان، یمن و غیره کاربرد دارد و میلادی در کشور های اروپایی و امریکایی به کار گرفته می شود.

منابع برای ازدیاد معلومات:

۱- *تاریخ و تاریخ نویسی در افغانستان*، شاه محمود محمود

۲- *تقویم ها و سالنامه ها*، عبدالوکیل پوپلزایی

۳- *تاریخ اسلام* پوهاند میر حسین شاه

پلان راهنمای تدریس درس (پنجم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا مبدأ تاریخ پنج هزار سالهٔ افغانستان را می دانید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان به تاریخ پنج هزار ساله افغانستان متیقن شوند. - شاگردان با اسناد تاریخ پنج هزار ساله افغانستان آشنا شوند. - شاگردان با موقعیت آثار مربوط به تاریخ پنج هزار ساله افغانستان آشنا شوند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته صنف، کتاب درسی، تصاویر و نقشهٔ افغانستان	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تقریری- تحریری	زمان به دقیقه
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهند و احوال پرسی می کند، توجه شاگردان را به عنوان درس جلب می کندبا ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا میسازد ویا از درس گذشته سؤالی بعمل می آورد تا بدینگونه شاگردان به فراگیری درس جدید آماده گردند.	۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
معلم: تصاویر کتاب درسی را به شاگردان نشان می دهد و می پرسند، که در مورد این تصاویر چه می فهمید؟ معلم: متن کتاب را می خواند و اصطلاحات و لغات نو، در متن را بر تخته می نویسد. معلم: سؤالات ذهنی شاگردان را می پرسند و به آن جواب می دهند.	- شاگردان جواب می دهند. - شاگردان در کتابچه های خود آن را می نویسند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- مندیگک یکی از محلات باستانی کشور است که در شمال غرب قندهار واقع است.

۲- اسناد و آثاری که تاریخ پنج هزار ساله افغانستان را ثابت می سازد در محل باستانی مندیگک کشف گردیده است که توسط باستانشناسان فرانسوی در سال ۱۹۵۱ میلادی صورت گرفت.

۳- مردم مندیگک با مردمان نماز تپه گاتیه و آتو در ترکمنستان و ساکنان تپه سی یلک در ایران و با مردم هرپه و موهنجو دار و در هند قدیم روابط داشتند.

۸- معلومات اضافی

نشانه های اولین مدنیت در افغانستان از تپهٔ باستانی مندیگک واقع در ولایت قندهار کشف شده است، در این آثار وسایل تولیدی، وسایل مورد استعمال خانه، وسایل زینتی و غیره کشف گردیده است. این محل باستانی ۳۰۰۰ سه هزار سال قبل مورد استفادهٔ مردمان بوده است که زیست دایمی داشتند.

در کنار محل زیست مندیگک زمین های زراعتی نیز علایم کشت و کار را در خود دارد. علایم جوی ها، با سربند های ابتدایی و در محلات زیست، گندم غله و دانه از آغاز مدنیت در این ساحه حکایت می کند. مندیگک عمدتاً ۱۴ آبادی داشته است، از این تمدن ابتدایی ترین مرحله کلتوری مربوط به آثار عصر سنگ و از بالاترین طبقهٔ کلتوری تا عصر برونز و مس در این مکان کشف گردیده است.

دانشمندان فرانسوی تحت رهنمای چستوکزیل در مندیگک حفریاتی را انجام داده اند و این حفریات به طور مسلسل ده سال ادامه داشت.

منابع:

۱- تاریخ قدیم افغانستان احمد علی کهزاد

۲- مدنیت های اولیه افغانستان رسول باوری

۳- تاریخ مختصر افغانستان عبدالحی حبیبی

پلان راهنمای تدریس درس (ششم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا آریاییان را می شناسید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان با مفهوم کلمه آریاییان و شیوۀ زندگی قوم آرین آشنا شوند. - با محلات زیست آریاییان آشنا شوند. - با ساختار نظام اجتماعی آریاییان ها آشنا شوند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال (شاگرد محوری)	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته صنف، کتاب درسی، نقشۀ افغانستان	
۵- شیوۀ ارزیابی	ارزیابی تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم عنوان کتاب را به شکل سؤالیه در صنف می خواند و شاگردان را به فکر کردن وا می دارد. و یا با گفتن یک لطیفۀ مؤدبانه شاگردان را به فراگیری درس جدید آماده می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم سؤالاتی را در مورد آریاییان مطرح می کند: ۱- معلم ایا آریاییان را می شناسید. ۲- معلم اقوام آریائی از کجا آمدند. ۳- معلم آریائی ها چگونه زندگی می کردند؟ و مواردی از این قبیل معلم درس را از روی کتاب می خواند. معلم سؤالات شاگردان را جواب می دهد، از دانسته های شاگردان ارزیابی به عمل می آورد.	- شاگردان به سؤالات معلم جواب می دهند. - از جملهٔ شاگردان بر اساس علاقمندی سه تن درس را از روی کتاب می خوانند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- آریاییان خود را نجیب و اصیل می دانستند.

۲- اولین پایتخت آریاییان بخدی یا بلخ کنونی بود.

۳- آریاییان قبل از رسیدن به بخدی زنده گی شبانی و کوچی داشتند.

۸- معلومات اضافی

آریاییان از جانب شمال آمو به افغانستان آمدند. تاریخ، ورود آنها را به افغانستان در هزار و پنجصد سال قبل از میلاد ثابت کرده است. آریاییان قبل از آمدن زنده گی کوچی و شبانی داشتند.

سرود های ویدی، چهار بخش دارد که عبارت اند از ریگویدا، سامویدا، و یجورویدا و آتهرویدا، همهٔ این ویداها از جانب آریاییان سروده شده و در روی معلومات اجتماعی، اقتصادی، عقیدتی می باشد. آرائیان بعد از کثرت نفوس در افغانستان قدیم به سوی جنوب و غرب به مهاجرت پرداختند که بعداً در سرزمین های هند و بین النهرین اساس مدنیت ها را گذاشتند، که در تاریخ جهان نقش بس عمده را دارا هستند.

منابع:

۱- تاریخ قدیم افغانستان — *احمد علی کهزاد*

۲- تاریخ قدیم جهان — *سید سعدالدین هاشمی*

۳- مدنیت های اولیهٔ افغانستان — *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (هفتم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	در مورد مدنیت و یدی چه شنیده اید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان با نام و یدی و مدنیت آن آشنایی پیدا کنند. - زیست اجتماعی در زمان مدنیت و یدی را بدانند. - محلات زیست و مرکز تمدن و یدی را بیاموزند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته صنف، کتاب درسی، نقشۀ افغانستان و مدل کرۀ زمین.	
۵- شیوۀ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم سؤالی را مطرح می سازد به این گونۀ که آیا در خانه شما مراتب معینی موجود است؟ خانوادۀ شما چگونه تنظیم شده مانند دوران ویدی است یا خیر؟	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم بر تخته گراف خانوادۀ زمان ویدی را می نویسد. - معلم متن کتاب را می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می گوید.	- شاگردان یادداشت های معلم را در کتابچه های خود می نویسند. معلم از سه شاگرد می خواهد که متن درس را بخوانند. - شاگردان جواب را می شنوند و یادداشت می گیرند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- اولین مدنیت تاریخ قدیم افغانستان به نام ویدی یاد می شود، این مدنیت نام خود را از متونی گرفته، که منابع عمده برای همین دوره است.

۲- در مدنیت ویدی زنان ارزش داشت شاعران مشهوری مانند گوشا، لوپا مودرا از این گونه شاعران بودند.

۳- در زمان ویدی مردم به الهه ها عقیده داشتند. مانند الهه شب و الهۀ آتش

۸- معلومات اضافی

اولین مدنیت تاریخ قدیم افغانستان به نام مدنیت ویدی یاد شده، این مدنیت نامش را از همان کتب چهارگانه ریگویدا، سام ویدا، اتهر ویدا و یجورویدا گرفته اند. چون این کتاب ها به نام ویدی یاد شده نام این مدنیت نیز مدنیت ویدی گذاشته شده است.

در مدنیت ویدی نظام اجتماعی بر بنیادی خانواده استوار بوده مقام زن در مدنیت ویدی روشن بوده بعضی از سروده های زنان نیز در ویدا ها آمده است مشهورترین شاعران زن به نام خانم گوشا و لوپا مودرا بودند، اعتقاد به اربابالانواع مختلف وجود داشت بعضی از الهه های آن دوره به نام الهۀ وارونا یا الهۀ شب الهۀ آگنی یا آلهۀ آتش یاد می گردید.

منابع:

۱- تاریخ قدیم افغانستان احمد علی کهزاد

۲- تاریخ قدیم افغانستان عبدالحی حبیبی

۳- تاریخ ادیان و مذاهب جهان عبدالله مبلغی

پلان راهنمای تدریس درس (هشتم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">در مورد مدنیت اوستا چه می دانید؟</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- شاگردان به نام اوستا آشنا شوند.
- آیین اوستایي و کتاب اوستا را بشناسند.
- زرتشت را بشناسد.
- مهد پیدایش مدنیت اوستایي را بدانند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">تخته صنف، کتاب درسی، نقشه افغانستان و کشور های همجوار</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام می دهد و احوال پرسی با شاگردان می کند.
ایجاد انگیزه: معلم شاگردان را به تصویری که در درس هشتم است متوجه می سازند و می پرسند که این شخصیت کی هست؟ شاگردان را به فکر کردن وا می دارد ویا با یاد آوری از متن کتاب اوستا شاگردان رابه آموختن درس جدید وامیدارد.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم – عنوان درس را به تخته می نویسد. - معلم در نقشهٔ افغانستان مهد پیدایش مدنیت اوستایی را برای شاگردان مشخص می نماید و پیروان آیین زردشتی را که در ایران و آذربایجان می باشند نشان دهد. - معلم سؤالات شاگردان جواب می دهد.	- شاگردان در کتابچه های خویش یادداشت می نمایند. - شاگردان در کتابچه های خویش جواب ها را می نویسند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- تمدن اوستایی، قدیمی ترین تمدن افغانستان است، اوستا به معنی قانون و اساس می باشد.

۲- زردشت یا سپنتمان پیشوای زردشتیان می باشد. گفتار نیک، کردار نیک، پندار نیک از ایده های زردشت. هیچ یکی از شما نباید که به سخنان و حکم دروغ ارزش دهید زیرا که سخنان و حکم دروغ خانمان و شهر و ده را دچار احتیاج و فشار می سازد، پس با سلاح آنرا از خود برانید.

۳- اوستا به پنج قسمت آنرا تقسیم شده است.

۸- معلومات اضافی

مدنیت اوستایی نامش از کتاب اوستا گرفته شده، اساس این مدنیت حدود یک هزار سال قبل از میلاد آغاز و الی ۷۰۰ قبل از میلاد ادامه یافته است. مرکز این مدنیت بلخ بود و نیاز به همین کتاب تاریخ اساطیری افغانستان از همانجا ناشی می گردید.

اوستا به معنی قانون و اساس است سروده های اوستا نصایح زردتشت است که برای رهنمایی پیروانش سروده است. اوستا پنج قسمت عمده دارد که به نام های وسپرد وندیداد، یشت، یسنا و اوستای خورد تفکیک شده بود.

زردشت در بلخ به دنیا آمد پدر او پوروشاسپه و جد پدرش پیتر گیتر اسپه نام داشت نام مادرش دوغدر بود، دو زن داشت که از یک خانم یک پسر و سه دختر داشت و از زن دوم دو پسر داشت زردشت مربوط خاندان اسپه شناخته شده است.

منابع:

۱- تاریخ قدیم افغانستان — احمد علی کهزاد

۲- تاریخ مختصر افغانستان — عبدالحی حبیبی

۳- افغانستان در عهد باستان — رسول باوری

پلان راهنمای تدریس درس (نهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">تاریخ اساطیری افغانستان</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- شاگردان با تاریخ اساطیری افغانستان آشنا شوند.
- خانواده های تاریخی اساطیری افغانستان را بشناسند.
- منابع تاریخ اساطیری افغانستان را بدانند.
- منابع تاریخ اساطیری افغانستان را بدانند.
- تدوین حوادث تاریخی را از روی روایات بدانند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">نقشه افغانستان، کتاب درسی</td></tr>
<tr><td>۵- شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td>۶- فعالیت های مقدماتی</td><td>معلم سلام می دهد و با شاگردان احوال پرسی می کند.
ایجاد انگیزه: معلم سؤال را در بارۀ نام رستم مطرح می کند که: شاگردان با نام رستم آشنا هستند یا گاهی در مورد او شنیده اند یا خیر؟</td><td>زمان به دقیقه
۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
معلم - نام رستم را بر تخته می نویسد و از شاگردان در مورد رستم و پهلوانی او از شاگردان سؤال می کند. معلم – از پهلوانی و قهرمانی و کشتی عنعنوی حجت دلیل می آورد معلم نام خانواده های اساطیری افغانستان را روی تخته می نویسد. - معلم از روایات و قصه ها، خاصتاً روایات تاریخی یاد می کند. - معلم شاگران را به گروپ ها تقسیم کنید. - معلم برای هر گروه موضوع بحث را مشخص می کند. - معلم از دانسته های شاگردان سؤال می کند.	- شاگردان یادداشت می گیرند. - شاگردان جواب می دهند. - شاگردان گوش می گیرند. - شاگردان یادداشت می کنند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- در تاریخ اساطیری افغانستان ۳ خانواده شامل اند.

۲- اولین خانواده تاریخ اساطیری افغانستان به نام پیشدادیان یاد می شوند.

۳- سه منبع عمده تاریخ اساطیری افغانستان عبارتند از متون اوستایی، شاهنامۀ فردوسی و داستان های شفاهی.

۸- معلومات اضافی

در تاریخ اساطیری افغانستان قدیمی ترین خانواده را به نام پیشدادیان یاد کرده اند. این خانواده توسط کیومرث اساس گذاشته شده، موصوف دارنده رمه و گله بود و نظم شاهی مالداری را ایجاد کرده بود. در تالی برز و سمرقند مجسمۀ کشف شده است که نیم تنه آن از انسان و نیم دیگر آن از حیوان است، عدۀ از محققین به این باور اند که این مجسمۀ از زمان کیومرث می باشد.

خاندان دوم به نام کیانیان یاد شده این خاندان به خاطری به این نام مسما شدند که در اخیر نام های این شاهان (کی) آمده است مانند کیقباد، کیکاوس و کیخسرو، این سلسله با تورانیان جنگیدند و شاخه وسیع امپراتوری را در اختیار داشتند.

خاندان سوم تاریخ اساطیری افغانستان عبارت از خاندان اسپه است این خاندان از جهت داشتن نام اسپه در آخر نام شان این اسم را بخود گرفته به گونه، گرشاسپ آمده است.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان*   *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان*   *عبدالحی حبیبی*

۳- *افغانستان در عهد باستان*   *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (دهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	افغانستان قدیم و روابط آن با بیگانه گان	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان به اوضاع افغانستان در حوالی قرون هفتم و ششم قبل از میلاد الی قرون سوم ق. م. آشنا شوند. - سه امپراتوری بزرگ آن زمان را مختصراً بدانند. - ساحات تحت تصرف آنها را بشناسند. - از نبودن مرکزیت قوی در کشور آگاه شوند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته ، نقشهٔ افغانستان، کتاب درسی	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی به شیوهٔ تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم شاگردان را به عکس های کتاب متوجه می سازند و می پرسد که اسکندر را می شناسید یا خیر؟	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
معلم - عنوان درس را در تخته صنف می نویسد. معلم - متن کتاب را می خواند. معلم – اصطلاحات و لغات نو را معنی می کند و موارد مهم را توضیح می دهد. معلم به سؤالات شاگردان جواب می دهد. - معلم از دانسته های شاگردان سؤال می پرسد.	- شاگردان در کتابچه ها آن را یادداشت می نمایند. ۲ تن از جمع شاگردان کتاب را می خواند. - شاگردان اصطلاحات و لغات نو را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان جواب ها را در کتابچه های خویش می نویسند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- هخامنشیان سلسله امپراتوران ایران قدیم بوده که اساس آن را کوروش گذاشت و مدت تقریباً سه قرن بر ایران حکومت کرد.

۲- یونانیان در کنار بحیره مدیترانه اساس امپراتوری را در قرن سوم قبل از میلاد گذاشتند که تا سرزمین افغانستان نیز رسیدند.

۳- موریا یان هندی در جنوب کشور ما بر بعضی از مناطق حاکمیت داشتند و خاصتاً آن زمان که سلوکیدی ها در برابر آنها شکست خوردند و گندهارا، را در اختیار خود آوردند.

۸- معلومات اضافی

در حوالی قرن های ششم الی سوم قبل از میلاد در افغانستان قدیم دولت نیرومند و متمرکزی وجود نداشت، حکومات محلی گاهی تحت کنترول هخامنشیان بوده و گاهی هم تحت کنترول موریاییان و یونانیان. این پراکنده گی از زمان هخامنشیان آغاز شد.

هخامنشیان از جانب یونانیان به شکست مواجه شدند، همهٔ ساحات و قلمرو هخامنشیان به یونانیان تعلق گرفت ولی اسکندر یونانی در افغانستان مدت چهار سال در نقاط مختلف جنگید تا این که در جنگ یوسفزاییان که زخم برداشت و بعداً از طریق دریای سند رهسپار کشور خویش گردید ولی در طول راه در بین النهرین جان باخت.

موریاییان در قسمت جنوب افغانستان امپراتوری بزرگی را به وجود آورد ه بودند که با یونانیان در بعضی از مناطق به جنگ و ستیز می پرداختند و خاصتاً در تصرف سر زمین گندهارا، را باهم جنگیدند چون بر یونانیان پیروز شدند لذا گندهارا در قلمروشان حفظ کردند.

منابع:

۱- تاریخ قدیم افغانستان *احمد علی کهزاد*

۲- تاریخ مختصر افغانستان *عبدالحی حبیبی*

۳- افغانستان در عهد باستان *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (یازدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب
۱- موضوع درس	دولت های مستقل یونان- باختری
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس این درس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان با دولت های مستقل یونان- باختری آشنا شوند. - شاگردان در نقشه حدود امپراتوری دولت یونان- باختری را دریابند. - شاگردان از چگونه گی سقوط دولت یونان- باختری آگاه شوند.
۳- روش های تدریس	تدریس فعال
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	نقشهٔ تاریخی آسیا، تخته ، کتاب درسی
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی به شیوهٔ تحریری و تقریری
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد. زمان به دقیقه: ۱۰ دقیقه

۱-۶- **فعالیت های تدریس معلم**	**فعالیت های یادگیری شاگردان**	**زمان به دقیقه**
معلم - معلم عنوان درس را بر تخته می نویسد. - معلم متن کتاب را می خواند. اصطلاحات و لغات را تعریف می کند و به سؤالات شاگردان جواب می دهد. از دانسته های شاگردان سؤال می کند.	شاگردان: - عنوان درس را در کتابچه های خویش می نویسند. - دو تن از شاگردان درس را از روی کتاب می خواند. شاگردان اصطلاحات تعریف شده را در کتابچه های خویش می نویسند. شاگردان به سؤالات معلم جواب می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- آی تیدیوم مقتدرترین شاه دولت یونان- باختری بود. در دوران حاکمیت خود چندین حملهٔ سلوکید های شامی را عقب زدند.

۲- دیمتروس دومین شاه یونان- باختری بود. موصوف تا سند و پنجاب پیشروی کرد و هند شمالی را تا کناره های دریا گنگاه تسخیر نمود.

۳- دولت یونان- باختری در حوالی سال های ۱۳۵ قبل از میلاد مرکز خویش را از بلخ به بگرام انتقال داد در سال ۷۰ قبل از میلاد توسط قوم یوچی تحت حملات متواتر قرار گرفت و بعداً به نسبت نداشتن قدرت مرکزی متلاشی گردید و حاکمیت به یوچی ها یا کوشانیان رسید.

۸- معلومات اضافی

یکی از منابع عمده پیرامون دورهٔ یونان- باختری مسکوکات این دوره است. این مسکوکات در مناطق مختلف افغانستان کشف شده است. یکی از این جمله خزانه ها مسکوکات کشف شدهٔ کندوز است. اکثر مسکوکات یونان- باختری رمز های حروفی داشتند. در این خزانه قدیمترین سکه مربوط به سلوکیدها خاصتاً به انتی کوس اول است. و آخرین سکه مربوط به هرمایوس است که آخرین شاه یونان- باختری بود.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان* *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان* *عبدالحی حبیبی*

۳- *مدنیت های اولیه افغانستان* *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (دوازدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	مشخصات هنری – فرهنگی یونان – باختری	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان با مشخصات فرهنگی و هنری دورۀ یونان – باختری آشنا شوند. - با مسکوکات دورۀ یونان – باختری آشنا شوند. - با شیوۀ زیست اجتماعی و اخلاقی این دوره آشنا شوند. - در مورد انکشاف هنری آن دوره بیاندیشند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته ، عکس های دوران یونان - باختری	
۵- شیوۀ ارزیابی	ارزیابی به شیوۀ تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم صاحب محترم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم توجه شاگردان را به عکس های کتاب درسی معطوف می سازد و سؤال گونه مطرح می سازد که: آیا چنین مسکوکات را در جایی دیده اید یا خیر؟	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را در تخته صنف می نویسد. - معلم درس را از روی کتاب می خواند و برای شاگردان توضیح می دهد. - معلم سؤالات شاگردان را جواب می دهند.	- شاگردان نوشتهٔ معلم را یادداشت می کنند. - شاگردان به نوبت سه یا چهار تن متن کتاب را می خوانند. - شاگردان جوابات معلم را در کتابچه ها یادداشت می کنند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- وضع اقتصادی دولت یونان- باختری رشد مناسب کرده بود. روابط تجارتی را با کشور های دیگر برقرار نمـود. محصولات متنوع صنعتی، مالداری و آبیاری انکشاف قابل ملاحظه کرده بود. در ضراب خانه ها مسکوکات طلایـی ضرب زده می شد. که خود نمایانگر وضع خوب اقتصادی بود.

۲- در محلات باستانی مانند بگرام و آی خانم سیستم ساختمانی یونانیان به نظر می رسد.

۳- رسم الخط معمول دورهٔ یونان – باختری یونانی بود.

۸- معلومات اضافی

همزمان با هجوم عساکر یونانی، اهل حرفه، نیز به کشور های تصرف شدهٔ از جانب یونانی ها سرازیر شدند، نقاشان مجسمه سازان، معماران کاتبان و غیره از این جمله بودند. این هنرمندان با مهارت های مسـلکی خـویش زمینـهٔ جدیدی برای ایجاد گری ها یافتند. با محیط و کلتور جدید آشنا شـدند و بـا جمعیـت هـای دیگـر کـه از لحـاظ عقیدتی و فکری با آن ها تفاوت داشتند، روبرو گردیدند.

تفاوت های فکری و عقیدتی جوامع به صورت امتزاج ظهور کرد، هنر سکه سازی بـا خصوصـیات یونـانی و اربـاب الانواع شرقی و غربی یک نمونهٔ از این امتزاج است. در این دوران یونان باختری از لحاظ اقتصادی در حالت خوب قرار داشت. ضرب زدن مسکوکات طلایی خود نمایانگر این مدعا است.

رسم الخط دورهٔ یونان – باختری یونانی بوده و کتب متعددی از این رسم الخط در گوشه و کنار افغانستان کشف شده است. از جمله کتیبه کلیر چوتش، کتیبهٔ قندهار، کتیبهٔ درونته و غیره می توان یاد کرد.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان* *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان* *عبدالحی حبیبی*

۳- *مدنیت های اولیه افغانستان* *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (سیزدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">آیا در مورد سلالهٔ کوشانیان آگاهی دارید؟</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- شاگردان با سلاله کوشانی ها آشنا شوند.
- حدود امپراتوری کوشانی ها را بدانند.
- منابع دورهٔ کوشانی ها را بدانند.
- عظمت و بزرگی امپراتوری را درک کنند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">تخته ، نقشهٔ افغانستان، کتاب درسی</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">شفاهی و تحریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند.
ایجاد انگیزه: معلم عنوان درس را به گونهٔ سؤال مطرح کند و توجه شاگردان را جلب نماید. بعداً زمینه بازدید موزیم را مساعد سازد. اگر موزیم قابل دسترسی نباشد به یکی از محلات باستانی و تاریخی زمینهٔ بازدید برای شاگردان را مساعد می سازد.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم ، شاگردان را کنترول می کند که در صورت امکان برای بازدید به موزیم آماده شوند. - معلم ، در موزیم آثار مربوط به دورهٔ کوشانی را معرفی می کند و یا در محل باستانی تاریخی ارزش آن را بیان می کند. معلم ، در بازگشت از جهت سلامتی شاگردان اطمینان حاصل می کند. در صورت عدم دست رسی به موزیم مانند دروس گذشته، این درس را نیز تدریس کند. و از داشته های شاگردان ارزیابی می نماید.	- شاگردان را آماده رفتن وبازدید از موزیم و یا محل دیگر تاریخی و باستانی می شوند. - شاگردان معلومات معلم را در کتابچه های خویش یادداشت می کنند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- موثق ترین معلومات در مورد کوشانیان را می توان از کتیبهٔ رباطک به دست آورد.

۲- اولین امپراتور کوشانیان به نام کجولاکدفیس یاد می شد.

۳- بزرگترین امپراتور کوشانی به نام کنشکا یاد می شود که از ۱۲۷ میلادی از ۱۴۷ میلادی بر قلمرو وسیع حکمروایی کرد. در دوران این امپراتور امنیت کامل وجود داشت و روابط وسیع را با امپراتوری های جهان تأمین نموده بود.

۸- معلومات اضافی

امپراتوری کوشانیان دوره روشن تاریخ قدیم افغانستان به حساب می رود. منابع عمدهٔ این دوره کتیبه ها و مسکوکات است که در گوشه و کنار کشور کشف شده است: یکی از این کتیبه ها به نام رباطک یاد می شود که در آن نام های جد کنشکا به صورت روشن تحریر گردیده است. علاوه بر آن حدود امپراتوری کنشکا در این کتیبه توضیح گردیده است.

مدت زمان حاکمیت این سلسله از سال ۴۰ میلادی آغاز شده و الی ۱۸۲ میلادی بر تمام قلمرو افغانستان، شمال هند، بخش های شرق ایران و حدود جنوبی کشور های آسیای میانه حکمروایی نمودند. آخرین امپراتور که بر تمام قلمرو حکمروایی نمود، واسشکا یا واسودیوا نام داشت که با مرگ موصوف امپراتوری کوشانیان نیز رو به زوال گذاشت و به حکومات کوچک و محلی تقسیم شدند. با وصف آن که قدرت مرکزی امپراتوری کوشانی ازبین رفت ولی به اشکال مختلف حکومات محلی تا دیر زمان به سر زمین افغانستان حاکم بودند.

منابع:

۱- تاریخ قدیم افغانستان احمد علی کهزاد

۲- تاریخ مختصر افغانستان عبدالحی حبیبی

۳- مدنیت های اولیه افغانستان رسول باوری

پلان راهنمای تدریس درس (چهاردهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا در مورد مراکز مهم سیاسی – فرهنگی کوشانیان معلومات دارید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با مراکز مهم سیاسی کوشانی ها. - دسترسی به ترسیم نقشهٔ امپراتوری کوشانی ها و راه ابریشم. - آشنایی با آثار کشف شده از مراکز مهم دوره کوشانی های (بگرام)	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	نقشهٔ افغانستان، کتاب درسی، تصاویر مربوط به دوران کوشانی	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند و از شاگردان می پرسد که دیروز از مشاهدات چه آموختید، شاگردان جواب می دهند. بعداً معلم به صورت مختصر نتیجهٔ بازدید روز گذشته را با متن درس کوشانیان، برای شاگردان توضیح میکند و شاگردان آنرا می نویسند.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۶-۱- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم ، عنوان درس را بر تخته می نویسد. - معلم درس را از کتاب قرائت می کند و در باره نکات مهم معلم توضیح می دهد. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می دهد. - معلم درس را بار دیگر توضیح می کند. - معلم از دانسته های شاگردان ارزیابی می کند.	- شاگردان در کتابچه های خویش آن توضیحات را یادداشت می گیرند. - از جملۀ شاگردان سه تن درس را از روی کتاب می خواند. - شاگردان جواب را یادداشت می کنند. - شاگردان جوابات را یادداشت می کنند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- در سال ۱۹۳۷ میلادی حفریات در بگرام آغاز شد.

۲- پلان ساختمانی بگرام بر بنیاد سیستم دفاعی طرح شده بود.

۳- راه بزرگ ابریشم که از چین تا روم میرسید بخش عمدۀ آن از امپراتوری کوشانی می گذشت، در سر راه کاروان سراها امنیت کامل وجود داشت. موجودیت تعداد زیاد آثار که از گوشه و کنار جهان به بگرام آورده شده بود خود نمایانگر روابط تجاری بود که از طریق راه ابریشم تأمین می شد.

۸- معلومات اضافی

بگرام مرکز سیاسی مهم دورۀ کوشانی و پایتخت تابستانی کنشکا بود. اساس این مرکز مهم را اسکندر گذاشت که در تقاطع دریاهای شتل، غوربند و پنجشیر قرار داشت اساساً موقعیت دفاعی داشت و بعداً به حیث مرکز و پایتخت مورد استفاده قرار گرفت.

تعداد آثار کشف شده از بگرام به هزار ها پارچه می رسد. همۀ این آثار مربوط به خاندان سلطنتی کوشانی بوده که ظرافت خاص در ساختن آن به کار گرفته شده بود از جمله آثار مهم کشف شدۀ این محل عبارت از گنجینۀ عاج هندی، آثار شیشه یی، مسکوکات و وسایل زینتی دیگر می باشد.

این آثار دو مطلب را روشن می سازد اول این که روابط تجارتی کوشانیان را با کشور ها و مناطق دور دست جهان بازگو می دارد. مطلب دوم این که بگرام به مثابه پایتخت امپراتوری کوشانی ارزش زیاد را آشکار می نماید.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان* — *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان* — *عبدالحی حبیبی*

۳- *مدنیت های اولیه افغانستان* — *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (پانزدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">هده مرکز فرهنگی امپراتوری کوشانیان</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- شاگردان به فعالیت های هنری و فرهنگی زمان کوشانیان آشنایی پیدا کنند.
- مشخصات هنری گندهارا به خصوص هده را بدانند.
- با ابتکارات مردم هده در آن زمان آشنا شوند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">تخته صنف، کتاب درسی، تصاویر از آثار هده</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند.
ایجاد انگیزه: معلم از شاگردان سؤال می کند که کی جواب داده می تواند، هده در کجا واقع است؟</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

زمان به دقیقه	فعالیت های یادگیری شاگردان	۱-۶- فعالیت های تدریس معلم
۳۵ دقیقه	- شاگردان موضوع درس را در کتابچه یادداشت می کنند. - از جملهٔ شاگردان سه تن متن درس را تکرار می خواند. - شاگردان جوابات را یادداشت می نمایند.	- معلم ، عنوان درس را بر تخه می نویسد. - معلم متن درس را می خواند و برای شاگردان توضیح می دهد. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می گوید. - معلم از فعالیت و معلومات شاگردان ارزیابی می کند.

۷- جواب سؤالات متن درس:

۱- حمایت مردم هده از طریقهٔ جدید مذهب بودانی هینایانا و تدویر جرگهٔ بزرگ مذهبی در کشمیر که رهبری این جلسه را یک تن از بزرگان هده بر عهده داشت و برای اولین بار ساختن مجسمه های بودا در کابل و هده به او متعلق بود.

۲- مکتب گندها را از سبک و هنر یونانی تشکیل شده است.

۳- پیدایش مکتب هده در آن زمان یک نوع تجدد و جنبش نوین بود.

۸- معلومات اضافی

هده یکی از مراکز مهم فرهنگی در دوران کوشانیان بود. فعالیت های هنری سبک گندهارا در هده آغاز گردید و بعداً به ساحات دیگر وسعت یافت هیون تسنگ زائر چینی در مورد هده معلومات زیاد را بیان داشته است. قدیمی ترین نام این ساحه هیلو بود، در آن زمان بودائیان زیاد برای ادای مراسم و یاد گیری احکام دینی به هده می آمدند.

هده به حیث مرکز نو آوری ها، حد میان پیروان دین بودایی معرفی شده بود برای اولین بار مجسمه های مکمل بودا در هده ساخته شد مردم هده از طریقهٔ عرادهٔ بزرگ هینایانا حمایت کردند. مجلس بزرگ بودائیان که در کشمیر دایر شد و چهارمین مجلس دینی شمرده می شد رئیس آن نیز از هده بود. سبک هنری گندهارا که از هده آغاز گردید در آثار هنر تمام آسیای میانه نقش بسزا داشت.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان* *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان* *عبدالحی حبیبی*

۳- *مدنیت های اولیه افغانستان* *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (شانزدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	با میان مرکز عقیدتی بودایی	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان با آثار باستانی بامیان آشنا شوند. - اهمیت بامیان را در زمان کوشانی ها بدانند. - معلومات در مورد مکتب گندهارا بیاموزند. - با مجسمه های بزرگ بودایی آشنا شوند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال (شاگرد محوری)	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته صنف، کتاب درسی، نقشهٔ افغانستان و تصاویر مجسمه های بزرگ بودا در بامیان.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	روش ارزیابی تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم یک عکس مجسمهٔ بزرگ بودایی را به شاگردان نشان می دهد و می پرسد. شما این عکس را می شناسید و شاگردان جواب می دهند. ویا از دروس گذشته یگان سؤالی مطرح می نماید.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم، عنوان درس را در تخته می نویسد. - معلم متن درس را از روی کتاب می خواند و در مورد نکات مهم برای شاگردان توضیح می دهد. - معلم سؤالات شاگردان را جواب می گوید. - معلم درس را یکبار دیگر توضیح می کند. - از اندوخته های شاگردان ارزیابی می کند.	- شاگردان در کتابچه های خویش یادداشت می کنند. - سه شاگردان متن کتاب را تکرار می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان گوش می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- هیون سنگ می نویسد که، بامیان مرکز مهم بودایی است. ده ها مدرسۀ بودایی در آن شهر وجود دارد. تعداد استادان به هزار ها تن می رسد، زیارت کننده گان از جا های دور به این جا می آیند.

۲- در سموچ های بامیان علاوه بر مجسمه ها، نقاشی های مرغوب با رنگ روغنی به کار گرفته شده است که در جهان، قدیمی ترین نوع کاربرد رنگ روغنی است.

۳- بامیان از طرف سازمان میراث های فرهنگی جهان به حیث ساحۀ فرهنگی شناخته شده است.

۸- معلومات اضافی

بامیان از دو نگاه اهمیت به سزایی در تاریخ قدیم افغانستان داشت اول این که بامیان مرکز مهم عبادات عقیدتی بودائیان بود. دوم این که بامیان مسیر راه ابریشم و خاصتاً شاخۀ جنوبی آن از همین مرکز می گذشت این دو عامل سبب شده بود که هم از ایران هواخواهان مذهب بودایی به این جا بیایند و هم تاجران و سوداگران محصولات صنعتی هندی و رومی به این مرکز سرازیر شود.

در بامیان موجودیت دو مجسمۀ بزرگ بودایی که یکی به نام صلصال و دیگری به نام شمامه شهرت داشت و بر اهمیت این مرکز افزوده بود. مجسمۀ صلصال ۵۵ متر و مجسمۀ شمامه ۳۵ متر بلندی داشت که متأسفانه به تحریک بیگانه گان در سال ۲۰۰۱ میلادی از بین برده شد.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان* *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان* *عبدالحی حبیبی*

پلان راهنمای تدریس درس (هفدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا یفتلی ها را می شناسید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی با نام و ریشهٔ یفتلی ها. - آشنایی با حدود امپراتوری یفتلی ها. - آشنایی با نام های مشهورترین امپراتوران یفتلی. - بر انگیختن فکر شاگردان به سوی اضرار تعصب مذهبی.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته، نقشهٔ تاریخی افغانستان	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم عنوان درس را چنانچه است می خواند و توجهٔ شاگردان را به این موضوع جلب می کند که: آیا شما در مورد یفتلی ها چیزی شنیده اید و شاگردان جواب می دهند.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را روی تخته می نویسد. - معلم متن کتاب را برای شاگردان می خواند و در مورد نکات مهم توضیح می دهد. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می گوید. - معلم یکبار دیگر درس را توضیح می کند. - معلم صاحب محترم از دانسته های شاگردان ارزیابی می کند.	- شاگردان از تخته صنف همان نوشته را در کتابچۀ خویش می نویسند. - شاگردان به نوبت سه تن به طور تکرار یکی بعد از دیگر متن را می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان گوش می گیرند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- در متون تاریخی یفتلی ها را به نام های هفتالی ها، یفتلی ها خیونیت ها یاد کرده اند و اعراب آنها را هیاطله می گفتند.

۲- مهراکولا در تاریخ سیاسی یفتلی ها بس مهم پنداشته می شود امپراتوری خویش را وسعت داد و گوپتاها را ازبین برد.

۳- یفتلی ها عمدتاً آفتاب پرست بودند و خلاف مذهب بودایی عمل می کردند یکی از مجسمه های مرمرین مذهب آفتاب پرستی در کوتل خیر خانه کشف شده که به نام مجسمۀ سوریا یاد شده است.

۸- معلومات اضافی

یفتلی ها سفید پوست بودند، در متون تاریخی به نام های هفتالی ها، یفتلی ها، خیونیت ها یاد شده است، اعراب آنها را هیاطله خوانده اند. این مردم بر خلاف حکمرانان محلی که از بقایای کوشانی بودند به تحریکات دست زده و در ابتدا ساحات شمال افغانستان را تحت تصرف آوردند و بعداً ساحات کابل، بامیان و غزنی را نیز تحت ادارۀ خویش قرار دادند. و حدود امپراتوری خویش را تا هند شمالی رسانیدند و حاکمان گوپتایی را شکست دادند.

یفتلی ها آفتاب پرست و خلاف مذهب بودایی بودند. مراکز مهم بودایی را ویران کردند و مردم را به ترک کردن مذهب بودایی تشویق و تهدید نمودند. از جمله مراکز مهم مذهبی آنها یکی هم کوتل خیر خانه در کابل است که از آن یک مجسمه سوریا کشف گردید. مشهورترین امپراتوران این سلسله عبارت بودند از ایفتالتو، اختئنور، تورمانا و مهراکولا بودند.

منابع:

۱- *تاریخ قدیم افغانستان* — *احمد علی کهزاد*

۲- *تاریخ مختصر افغانستان* — *عبدالحی حبیبی*

۴- *مدنیت های اولیه افغانستان* — *رسول باوری*

پلان راهنمای تدریس درس (هجدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا در مورد تمدن مصر معلومات دارید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - شاگردان با قدیمی ترین تمدن در مصر آشنا شوند. - شاگردان ممیزات تمدن مصر را بدانند. - شاگردان اهرام مصر و تاریخ آن را بدانند. - شاگردان بیاندیشند که چگونه این اهرام را ساختند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تخته صنف، نقشهٔ جهان قدیم، کتاب درسی	
۵- شیوهٔ ارزیابی یا ارزیابی	ارزیابی به شیوهٔ تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم تصویری از اهرام مصر را به شاگردان نشان می دهد و می پرسد که آیا شما این تصویر را می شناسید؟	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- **فعالیت های تدریس معلم**	**فعالیت های یادگیری شاگردان**	**زمان به دقیقه**
- معلم عنوان درس را روی تخته می نویسد. - معلم متن کتاب را می خواند و در مورد نکات مهم برای شاگردان توضیح می دهد. - معلم سؤالات شاگردان را جواب می گوید. - معلم درس را یکبار دیگر توضیح می دهد. - دانسته های شاگردان ارزیابی می کند.	- شاگردان نوشته های معلم را در کتابچه های خویش یادداشت می گیرند. - شاگردان به نوبت (سه تن) متن کتاب را می خواند. - شاگردان جواب ها را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان گوش می گیرند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- مصریان برای اولین بار خط تصویری را ایجاد کردند. در این خط هر علامه برای یک بیان تعیین شده بود. ا ین خط را هیروغلیف می نامند که معنی حکاکی مقدس را می دهد.

۲- مصریان در معماری دست بالا داشتند. نمونه های این معماری را می توان در اهرام مصری مشاهده نمود که به ابتکار ایمهوتیپ ساخته شده است. این اهرام به نام های اهرام پله ای، کیوپس و اهرام دوصد قدمی یاد می شود.

۳- مصریان روابط وسیع تجارتی داشتند که نمونه خوب آن را می توان سنگ های لاجوردی قلمداد کرد که از افغانستان در حدود سه هزار سال قبل از میلاد به مصر رسانیده شده بود.

۸- معلومات اضافی

دریای نیل یکی از عوامل مهم در ایجاد مدنیت مصر شناخته شده است. حدود ۴۰۰۰ ق. م مدنیت مصری عرض وجود نموده است، این مدنیت از لحاظ مميزات و مشخصات مقدم تر از سایر مدنیت ها است.

برای اولین بار نظام سیاسی در وجود سلاله های فراعنه ایجاد شد مصریان خط تصویری را به وجود آوردند که به نام هیروغلیف یاد شده و برای افاده های معیین تصویر مشخص را به کار می بردند. آن را حکاکی مقدس نیز می گفتند.

معماری در مصر باستان شهکار دیگری است که تاهنوز جهان قدیم را در خاطره ها زنده می کند. اهرام مصری چنان اعمار گردیده که در طول روز در اعماق آن اشعهٔ آفتاب وجود دارد. طریقهٔ انتقال سنگ ها خود بیان گر تیز هوشی معمار و مهندس آن اهرام ها است سه اهرام که به نام های اهرام کیوپس، کفرن و مکرینوس یاد می شود در میراث های بین المللی شامل شده است.

فراعنه مصر باستان از دوران باستان تا دوران بعدی جمعاً شانزده تن حکمروایی کردند که مهم ترین آن عبارت از: توتن خامن، امنوهوتیپ، اخناتون و غیره بودند.

منابع:

۱- تاریخ جهان باستان — *سعدالدین هاشمی*

۲- تاریخ شرق باستان — *دکتر حسین علی محسن*

پلان راهنمای تدریس درس (نزدهم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">بیایید با قدیمی ترین تمدن بین النهرین آشنا شوید!</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- اصطلاح بین النهرین را بدانند.
- با تمدن قدیم سر زمین بین النهرین آشنا شوند.
- مناطق و ساحات باستانی بین النهرین را بشناسند.
- نو آوری های آن زمان را تشریح کنند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">تخته صنف، نقشهٔ جهان قدیم، کتاب درسی</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">ارزیابی به شیوهٔ تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند.
ایجاد انگیزه: معلم از شاگردان می پرسد که: شما از خط میخی و نام میز و پوتامیا را شنیده اید؟ شاگردان جواب می دهند.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را در تخته صنف می نویسد. - معلم متن کتاب را می خواند. - معلم در نقشه موقعیت بین النهرین را نشان می دهد و پرسش های شاگردان را جواب می گوید. - معلم یک بار دیگر درس را توضیح می دهد و دانسته های شاگردان را ارزیابی می کند.	- شاگردان نوشته های معلم را در کتابچۀ خویش یادداشت می کنند. - شاگردان به نوبت (سه تن) متن کتاب را تکراری می خوانند. - شاگردان به آن توجه می کنند. - شاگردان جوابات را یادداشت می کنند. - شاگردان گوش می گیرند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- یونانیان بین النهرین را میز و پوتامیا می گفتند.

۲- آشور یکی از مراکز مهم سیاسی در بین النهرین قدیم بود شاهان متعدد در این مرکز به قدرت رسیدند که از جمله سارگون اول آشوربانیپال و غیره را می توان نام برد.

۳- یکی از شاهان مشهور بابل به نام حمورابی یاد می شد که برای مردم خویش قانون را وضع کرد و آن قانون به نام قانون حمورابی یاد می شد. در آن قانون به همۀ جهات زنده گی جامعۀ توجه صورت گرفته بود.

۸- معلومات اضافی

یکی از محلات باستانی در بین النهرین تل حسونا نامیده شده است که تاریخ آن به پنج هزار سال قبل از میلاد می رسد. در این محل باستانی آثار دورۀ های مختلف کلتوری پیدا شده است.

دریاهای دجله و فرات عامل مهمی برای رشد و انکشاف مدنیت در بین النهرین بود. قدیمی ترین مرکز سیاسی در بین النهرین آشور یاد می شود. در آن جا خط میخی ایجاد شد و شاهان مشهور مانند سارگون اول دوم و آشوربناپال و غیره به قدرت رسیدند.

بابل شهر دیگری در بین النهرین بود که نقش بسیار بزرگی را در ایجاد امپراتوری و سیستم اجتماعی بجا گذاشت. قدیمی ترین قانون در این شهر تدوین گردید که به نام حمورابی یاد می شود. در این قانون به جهات متعدد زنده گی اجتماعی توجه گردید. و از مجازات اشخاص گناهکار تا نظام زراعی و مسافرت ها همه در این قانون گنجانیده شده بود. این سلسله توسط کاسیت ها ازبین رفت. کاستی ها تا پنجصد سال بر این ساحه حکمروایی داشت. کلدانی ها نیز به حیث یکی از مقتدرترین سلاله در بین النهرین نقش بس عمده را بازی نموده اند.

منابع:

۱- *تاریخ جهان باستان* — *سعدالدین هاشمی*

۲- *تاریخ ملل قدیم شرق زرد* — *دکتر حسین علی ممتحن*

پلان راهنمای تدریس درس (بیستم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	آیا از تمدن قدیم ایران آگاهی دارید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با قدیمی ترین تمدن ایران. - شناسایی با محلات قدیمی مهم در ایران. - آشنایی با سلاله های مهم قدیم ایران.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، نقشه آسیا، تخته صنف	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی به شیوهٔ تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند. ایجاد انگیزه: معلم سؤال می کند که آیا با نام ایران آشنایی دارید؟ شاگردان و جواب می دهند.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر تخته می نویسد. - معلم درس را ا ز روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می دهد. - معلم درس را یکبار دیگر توضیح می دهد. - دانسته های شاگردان را ارزیابی می کند.	- شاگردان یادداشت می کند. - سه تن شاگردان داوطلب درس را از روی کتاب می خواند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان گوش می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- باشندگان تپۀ باستانی سیالک با وسایل مسی آشنایی داشتند، زرع نباتات را ترویج نموده بودند، با مردمان همجوار مانند مندیگک، آنو و نماز گاه، تپه و مدنیت سند روابط داشتند، نمونه های اولین مدنیت در آن دیده می شد.

۲- کوروش بزرگ اساس امپراتوری هخامنشیان را گذاشت.

۳- ساسانیان آخرین سلسله ایرانی در تاریخ قدیم است که توسط لشکر مسلمانان به سقوط مواجه شدند.

۸- معلومات اضافی

ایران یکی از کشور های همجوار افغانستان است که تاریخ طولانی و قدیم دارد. آثار جیروفت، شوش، تپۀ سیالک و غیره از زمانه های قدیم نماینده گی می کنند، که تاریخ آن به ۵ الی ۳ هزار سال قبل از میلاد می رسد.

به قول هیرودوت شخصی به نام (دایاکو) قبایل ماد را در قرن دهم قبل از میلاد باهم متحد ساخت و اساس امپراتوری به نام ماد را گذاشت. این سلسله توسط کوروش از بین رفت و امپراتوری هخامنشیان در سال ۵۵۳ قبل از میلاد اساس گذاشته شد.

هخامنشیان بیشترین اسناد و مدارک را بر جا گذاشته اند کتیبۀ بی ستون، تخت جمشید و غیره از جمله این آثار است کوروش اساس گذار امپراتوری بود و پسرس کمبوجیه سرحدات خویش را تا مصر رسانید. سکندر مقدونی در سال ۳۳۵ قبل از میلاد هخامنشیان را شکست داد. سکندر مقدونی نیز زیاد دوام نیاورد ولی بقایای یونانیان الی قرن دوم قبل از میلاد ادامه داشت به تعقیب آن اشکانیان و بعداً ساسانیان به قدرت رسیدند که در قرن هفتم میلادی توسط مسلمانان سقوط نمودند.

پلان راهنمای تدریس درس (بیست و یکم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- مضمون درس</td><td colspan="2">با تمدن هند باستان آشنا شوید</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی).</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- آشنایی شاگردان با قدیم ترین مدنیت هند
- آشنایی با محلات مهم باستانی هند
- آشنایی با تاریخ قرون اولی هند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کتاب درسی، نقشهٔ آسیا، تخته،</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند
ایجاد انگیزه: معلم سؤال می کندکه:
آیا شما میدانید که هند قدیم چگونه بود و چه تمدنی داشت؟</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر تخته مینویسد. - معلم درس را از روی کتاب می خواند - معلم به سؤالات جواب میدهد. - معلم درس را یکبار دیگر توضیح میدهد. - معلم داشته های شاگردان را ارزیابی میکند.	- شاگردان یادداشت میکنند. - سه تن از شاگردان درس را تکرار می کنند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان گوش می دهد.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- حدود سه هزار سال قبل از میلاد قدیمی ترین ساحات موهنجودارو و هرپه در شمال غرب هند به وجود آمده است.

۲- چهار طبقهٔ اجتماعی در هند باستان وجود داشت که به نام های (کشتریه، برهمن، ویسپه و شودوا) یاد میگردید.

۳- اشوکا مشهورترین امپراتور کوپتاها بود که به دین بودایی خدمت شایانی انجام داد.

۸- دانستی ها برای معلم (معلومات اضافی)

تمدن هرپه: از هزارهٔ سوم قبل از میلاد تمدن درخشانی در شمال غرب هند شگوفان شد. در این زمان هندیان به کشاورزی و تربیه حیوانات اشتغال داشتند، استفاده از فلزات را آغاز نموده بودند. هندیان نخستین مردمان کشت کننده گان پنبه بودند موهنجودارو شهر دیگر باستانی در هند است که با مدنیت هرپه یکسان انکشاف نموده است. در موهنجودارو و ویرانه های کشف شده که نشان داده میشود که سیستم معینی از ساختمانی و شهر سازی داشتند، کوچه های منظم و مطابق پلان به سیستم منظم ساخته شده بود. دارای سیستم کانالیزاسیون بود و آبرو های مشخص را برای حفاظت از آسیب آب ساخته بودند.

راهنمای تدریس درس (بیست و دوم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- مضمون درس	آیا از قدیم ترین مدنیت چین خبر دارید؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنی).	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس این درس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی با موقعیت و تمدن چین - آشنایی با مهم ترین ساحات باستانی چین. - آشنایی با تاریخ قرون اولی چین.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، نقشهٔ آسیا، تخته	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و احوال پرسی می کند قبل از ارائه درس معلم شاگردان را متوجه سازد که در مورد چین چه میدانند؟ مثلاً میتواند بپرسد که: شاگردان عزیز مال های چینی را در کجا دیده اید؟	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶ فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
– معلم عنوان درس را بر تخته مینویسد. – معلم درس را از روی کتاب می خواند. – معلم به سؤالات جواب میدهد. – معلم یکبار دیگر لکچر میدهد.	– شاگردان یادداشت میکنند. – سه تن از شاگردان درس را از روی کتاب می میخواند. – شاگردان از معلم سؤال می کنند. – شاگردان گوش می دهد.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

- مردم قدیم چین عقیده داشتند که به هر مرضیکه مردمان قدیم زنده گی را از دست داده اند، اگر کسی بر قبر آنها دست بزنند به همان مریضی گرفتار میگردد.

- قدیم ترین انسان چینی در جاوکوتیان کشف گردیده است. این محل در نزدیکی پکن واقع است.

- شانگ ها، چو، تسه ین از مشهور ترین سلاله های چین قدیم به حساب میرود.

۸- معلومات اضافی

نخستین اثری که در بارۀ تاریخ عمومی چین نگاشته شده از دانشمند چینی به نام سوماتسه ین است که در سال های ۱۴۵- ۹۰ قبل از میلاد زندگی داشت. این دانشمند پسر یک ستاره شناس بود. موصوف به کشور های زیاد سفر کرد و افسانه ها را یادداشت نمود. موصوف در حدود یکصد و سی جلد آثار تاریخی را تألیف نموده بود. اکثر این مطالب، معلومات پیرامون خاندان هواساتی میباشد.

راهنمای تدریس درس (بیست و سوم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- مضمون درس	آیا میدانید که تمدن یونان قدیم چگونه آغاز شد.	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنی).	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی با موقعیت یونان - آشنایی با مهم ترین مناطق و حوادث در تاریخ قدیم یونان. - آشنایی با مهم ترین امپراتوری یونان.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، نقشهٔ آسیا و اروپا، تخته	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد، احوال پرسی می کند و بعداً ایجاد انگیزه میکند و زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶ فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
– معلم عنوان درس را بر تخته مینویسد. – معلم درس را از روی کتاب می خواند. – معلم سؤالات شاگردان را جواب میدهد. – معلم یکبار دیگر درس را توضیح میکند.	– شاگردان یادداشت میکنند. – دو یا سه تن از شاگردان درس را از روی کتاب میخواند. – شاگردان از معلم سؤال میکنند. – شاگردان به لکچر معلم گوش می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- توسیدیدس مؤرخ یونانی که در قرن چهارم قبل از میلاد می زیست، موصوف باور داشت که خرابه ها و بقایای شهر ها و دهکده ها محصول کار انسان های قبل از نسل آنها است.

۲- تمدن میسنی یکی از دوران های درخشان تاریخ قدیم کرت و یونان می باشد. این تمدن از قرن ۱۶ قبل از میلاد تا قرن دهم قبل از میلاد ادامه داشت، و مربوط قوم اخه یی بود که با مردم پلپونیز درآویختند.

۳- دورین ها در قرن دهم قبل از میلاد به قدرت رسیدند، که مصادف با آغاز عصر آهن بود. در همین زمان داستان های مشهور هومر نامه ایلیاد و اودسیه تألیف گردید، که حوادث قرن های دوازدهم الی قرن های هشتم قبل از میلاد را بیان میکند.

۸- معلومات اضافی

کشورهای غربی از تمدن یونان اثر پذیر بوده اند و به همان گونه تهداب تمدن خویشرا گذاشته اند. اولین تمدن یونان به نام تمدن کرت نامیده می شود. کرت یک جزیره ایست که در آنجا برای اولین بار تمدن یونانی اساس گذاشته شده و به مدارج عالی رسیده است. کرت تمدن پیشرفتهٔ داشت که با تمدن مصر و بین النهرین رقابت می کرد. در کرت اقتدار مرکزی در حدود ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد به میان آمد از انجام این تمدن از اثر تهاجمات قبایل اروپایی از بین رفت یونانی ها آن اریایانی اند که در حدود ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد به اروپا کوچیده اند. و مردمان اصلی یونان را تابع خود گردانیدند و اساس یک تمدن را گذاشته که بنام میسن یاد می شود. یونان کشوریست که از مجموعهٔ جزایر تشکیل گردیده است موقعیت جغرافیایی یونان عامل آن گردید تا در آنجا دولت های شهری زیادی بوجود آید مشهور ترین این دولت ها عبارت از آتن و اسپارت بودند.

راهنمای تدریس درس (بیست و چهارم)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- مضمون درس	آیا شنیده اید که امپراتوری روم قدیم را حکمروایان اروپا می گفتند؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنی).	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی با موقعیت روم. - آشنایی با مهم ترین خانواده های سیاسی روم قدیم. - آشنایی با مهم ترین مناطق تاریخی روم.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، نقشهٔ اروپا و آسیا، تخته	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد، احوال پرسی می کند و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

زمان به دقیقه	فعالیت های یادگیری شاگردان	۱-۶ فعالیت های تدریس معلم
۳۵ دقیقه	- شاگردان یادداشت میکنند. - دو یا سه تن از شاگردان درس را از روی کتاب میخواند. - شاگردان سؤالات را مطرح میکنند. - شاگردان لکچر معلم را گوش می دهند.	- معلم عنوان درس را بر تخته مینویسد. - معلم درس را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب میدهد. - معلم یکبار دیگر درس را توضیح میکند.

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- اولین نظام جمهوریت توسط سه مرجع اداره میگردید؛ مجلس سنا، مجمع عمومی صدنفری و مجمع قبایل.

۲- رومی ها در سال ۱۴۹ قبل از میلاد شهر مقدونیه را متصرف شدند.

۳- آخرین امپراتور روم مارکوس اوریلوس نام داشت که سال ۱۶۱ الی ۱۸۰ میلادی حکمروایی داشت.

۸- معلومات اضافی

شاهان روم: پادشاه به مفهوم امروزی کلمه نبود. بلکه بیشتر رئیس قبیله (Tribu) و نماینده منافع مشترک طایفه ها Clons بودند.

ایتالیا از قرن هفتم به عصر دوم آهن رسید. در این زمان وسایل آهنی زیاد گردید و انکشاف سریع صورت گرفت در همین زمان تقسیم دوم کار به وجود آمد صنایع از کشاورزی جدا گردید و تقسیم اولی کار جدا شدن مالداری از زراعت بود.

پلان راهنمای تدریس درس (۲۵)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	اوضاع اعراب قبل از اسلام	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با اوضاع کلتوری اعراب قبل از اسلام و قسماً در آغاز. - آشنایی شاگردان با پیام دین مبین اسلام. - آشنایی شاگردان با عملکرد های حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم - اعتقاد کامل و استوار به دین مبین اسلام و سنت پیامبر برحق صلی الله علیه وسلم.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته ، نقشۀ عربستان	
۵- شیوۀ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و با شاگردان احوال پرسی مینماید و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - معلم درس مربوط را از روی کتاب می خواند. - معلم به سوالات شاگردان جواب میدهد. - از دانسته های شاگردان ارزیابی به عمل می آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خود می‌نویسند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا میدهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

- در عربستان قبل از اسلام هر قبیله برای خویش بت می ساختند و آنرا می پرستیدند.
- دین مبارک اسلام مردم را به پرستش خدای واحد دعوت نمود.
- اسلام دین کامل خداوندیست.

۸- دانستنی ها برای معلم (معلومات اضافی)

حضرت محمد (ص) پسر عبدالله و نواسهٔ عبدالمطلب بودند- مادر حضرت نبی کریم (ص) بی بی آمنه نام داشتند. وی دختر وهب رئیس طایفه بنی زهره بود. که از نگاه نسب و شرافت از منزلت بزرگ برخوردار بودند. بی بی آمنه در اثر سعی و تلاش عبدالمطلب در عقد نکاه عبدالله در آمد، عبدالله مدت کمی با آمنه بسر برد. بعداً از اثر مریضی که عاید حال شان بود وفات نمود.

درین هنگام بی بی آمنه حامله بودند، در ایام حامله گی بی بی آمنه آثار و نشانه های که از یکنوع سعادت خاصی حکایت می کرد احساس می نمودو از این درک به این ایقان رسیده بود که پسرش منزلت و مقام خارق العادهٔ مسعود و محمود خواهد داشت.

حضرت محمد (ص) در روز دوشنبه دوازدهم ماه ربیع الاول در سال مشهور به عام الفیل مطابق با ۵۷۱ میلادی چشم مبارکشانرا بر روی این جهان گشودند. مطابق رسوم عرب عبدالمطلب برای این نواسهٔ یتیم خویش در صدد بر آمد که دایه برایش بگیرد سر انجام این سعادت نصیب حلیمه سعدیه(رض) شد. حضرت محمد (ص) شش ساله بود که مادرش بی بی آمنه در محلی بنام «ابوا» منطقهٔ بین مکه و مدینه وفات نمود. عبدالمطلب نسبت به وی بسیار مهربان و گشاده رو بود، او را در سایه دیوار کعبه روی عبایش می نشاند و نوازش می نمود. وقتی حضرت محمد (ص) هشت ساله شدند- عبدالمطلب نیز چشم از دنیا بست و بعد ازین مسایل اعاشه واباته، آموزش و پرورش شان کاملاً به عهدهٔ کاکای مهربانش ابوطالب قرار گرفت. ابوطالب نیز مانند پدر خویش عبدالمطلب از هیچ نوع مهربانی در حق برادر زاده اش فرو گذاشت نه می نمود و بیشتر از اولاد خویش با او نظر لطف و مرحمت داشت.

پلان راهنمای تدریس درس (۲۶)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">آشنایی با زنده گی حضرت محمد مصطفی (ص)</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- آشنایی شاگردان با اسم شجره، نسب، چگونگی فامیلی، و وضع مدنی و فامیل گرامی حضرت رسول اکرم(ص).
- آشنایی شاگردان با اوصاف خصایل و فضایل حمیدۀ آن حضرت(ص).
- آشنایی شاگردان با عمل کرد های مهم حضرت محمد (ص) در قبل و بعد بعثت.
- آشنایی شاگردان با نخستین افرادیکه به دین مبین اسلام مشرف گردیدند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کتاب درسی، تخته ، نقشه عربستان.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام می دهد و با پیشانی باز با شاگردان احوال پرسی مینماید و طوریکه لازم بداند ذهن شاگردان را در صنف متمرکز می سازد.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

زمان به دقیقه	فعالیت های یادگیری شاگردان	۱-۶- فعالیت های تدریس معلم
۳۵ دقیقه	- شاگردان یادداشت مینمایند. - سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خود می نویسند. - شاگردان به لکچر استاد گوش می دهند.	- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - معلم درس مربوط را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می دهد. - از فراگیری دانشی شاگردان از درس مربوط ارزیابی صورت می گیرد.

۷- جواب به سؤالات متن درس:

س۱: از جانب خداوند متعال(ج) چه پیامی را حضرت حبرئیل امین (ع) برای حضرت محمد مصطفی(ص) آوردند؟

ج۱: دعوت مردم به سوی دین مبین اسلام.

س۲: حضرت محمد (ص) چند سال داشتند که از جانب خداوند متعال به پیامبری مبعوث گردیدند؟

ج۲: هنگامیکه حضرت رسول اکرم(ص) به پیامبری مبعوث شدند چهل ساله بودند.

س۳: در مورد شجرۀ حضرت محمد(ص) چه معلومات دارید؟

ج۳: حضرت نبی کریم(ص) پسر عبدالله نواسه عبدالمطلب طایفۀ مربوط بنی هاشم- قوم قریش واز نژاد عرب بودند.

۸- معلومات اضافی

شجرۀ مبارک حضرت محمد (ص) وی پسر عبدالله پسر عبدالمطلب ، پسر هاشم- پسر عبدالمناف، پسر قصی و بالاخره این شجره به عدنان و عدنان به حضرت اسماعیل (ع) بن حضرت ابراهیم علیه السلام میرسد.

وقتی که حضرت محمد (ص) چشم به جهان کشود عبدالمطلب وی را به آغوش گرفت و به خانۀ کعبه برد و خداوند را نیایش و ثنا می گفت- و بعد او را محمد نام نهاد این اسم در میان اعراب تازگی داشت و از شنیدن آن تعجب کردند. حضرت محمد در بار اول باکاکای خودا بو طالب به شام سفر نمود بار دوم جهت تجارت اموال بی بی خدیجۀ الکبیرا به شام سفر کرد – صداقت ، پاک دامنی، و اخلاق حمیده وی باعث شد تا در بازگشت از سفر که توأم با فواید زیاد از تجارت بود بی بی خدیجۀ الکبری (رض) از وی تقاضای ازدواج نماید که این خواهش توسط حضرت محمد (ص) پذیرفته شد، حضرت محمد (ص) در سن ۳۵ سالگی موضوع حجر اسود را که امکان داشت به زدو خورد میان اقوام ساکن در مکه منجر شود با درایت و حکمت بی مانند حل و فصل نمود که بر اساس آن لقب امین از جانب تمام اقوام ساکن مکه معظمه و اطراف آن برایش داده شد. حضرت محمد (ص) بعد از بعثت به تنویر اذهان عامه مطابق به حکم خداوند (ج) پرداخت و درین راه از هیچ نوع قربانی های مادی و معنوی دریغ نه فرمودند.

آزار و اذیت دشمنان مهاجرت را قبول نمود و وادار به رفع جنگ های تحمیلی گردید که خوش بختانه از آنجاییکه خداوند (ج) طرفدار حق است و دوستان خود را نا امید نمی گذارد در همه عرصه ها فتح و نصرت خداوندی (ج) شامل حال شان بود جهت انتشار اسلام به شاهان و سلاطین آن عصر نامه ها فرستاد و جزیرۀ العرب در وقت حیات پر بار و پر میمنت شان کلاً به نور اسلام منور گردید و حال که بیشتر از هزار و ۴ صد سال بر آن روز ها می گذرد چراغ اسلام در دل های بیشتر از یک ملیارد انسان های روی زمین پرتو افشانی می نماید و به یقین تا جهان باشد این نور پاینده خواهد بود.

پلان راهنمای تدریس درس (۲۷)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	وقایع دوران حیات مبارک حضرت رسول اکرم(ص)	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با عوامل غزوات مسلمین علیه مشرکین و منافقین. - آشنایی شاگردان با نخستین غزوهٔ مسلمانان. - آشنایی شاگردان طور مختصر با سایر غزوات و فتح مکه. - آشنایی شاگردان با تحولات و دست آورد ه هایی که این غزوات بمیان آوردند.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته، نقشهٔ عربستان.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و با پیشانی گشاده با شاگردان احوال پرسی می نماید و زمینهٔ تمرکز ذهن شاگردان در صنف را مهیا می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - معلم درس مربوط را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می دهد. - معلم از اندوخته های شاگردان ارزیابی به عمل می آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خود می نویسند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

س۱: اعمال مشرکین و کفار علیه مسلمانان چگونه بود؟ توضیح دهید.

ج۱: توأم با تهدیدات، تعزیرات، قطع روابط، ایجاد موانع مختلف، تعرضات، خشونت ها و جنگ ها بود.

ج۲: اولین غزوۀ بین مسلمانان و مشرکین غزوۀ بدر نام داشت.

س۲: از چندغزوۀ مسلمین علیه مشرکین و کفار نام ببرید.

ج: غزوۀ بدر غزوه احد، غزوۀ خندق، غزوۀ حنین، غزوۀ تبوک، غزوه یرموک و فتح مکه.

۸- معلومات اضافی

ظاهر شدن منافقین در مدینه بعد از آنکه دین اسلام در سراسر مدینه انتشار یافت وعدۀ از کشیش ها و علمای یهود مانند عبدالله بن سلام مسلمان شدند، کینه و حسد در دل یهودیان بخصوص کسانیکه ادعای رهبری و ریاست داشتند نفوذ کرد زیرا آنها ازینکه مردمان سرمایه دار و تجارت پیشه بودند و ازین نگاه این طبقه خود را اشراف جلوه میدادند می خواستند مانند گذشته ها تاج ریاست بر سر داشته مانند عبدالله بن ابی بن سلول، زیرا وی همیشه دارای تجملات و تخیلات رهبری بود، و چون دین اسلام ظهور کرد مردم مدینه و اطراف دسته دسته به دین اسلام گرویدند عبدالله یهودی حسد برد، بخل ورزید و پنهان با کفار مکه که در انتظار فرصت و بهانه بودند دست یکی کردند و طوری دسایس طرح کردند که مسلمانان را حتی در مدینه نمی گذاشتند که نفس آرام بکشند این سؤ رفتار با افراد مسلمانان، مسلمانان را چنان عقده مند ساختند که باید عکس العمل نشان دهند این عکس العمل دسته به تبر دشمن داد و کفار و مشرکین مکه با منافقین مدینه یکجا جنگ بدر را در مدینه افروختند که نتیجۀ آن هم به ضرر کفار و نفع مسلمانان انجامید که طی آن ۷۰ نفر بزرگان و سران کفار کشته و ۷۰ تن دیگر اسیر شدند، و از مسلمانان ۶ تن مهاجرین و ۸ تن انصار جام شهادت نوشیدند. حضرت رسول خدا صلی الله علیه وسلم اسیران جنگی را به اصحاب تقسیم نمود و سفارش نمود که با مهربانی و شفقت خاص با آنان رفتار شود و به دو شرط می شود این اسیران آزاد هم شوند:

۱- که یک مبلغ معین بپردازند.

۲- و یا هریک اسیر ده تن مسلمان را خط، کتابت و سواد بیاموزد ازینجاست که معلوم می شودکه دین مبارک اسلام حتی در حالت جنگی هم موضوع تعلیم و تربیت را تا چه حد ارج می گذارد. سایر غزوات عبارت بودند از احد، خندق، حنین، یرموک، تبوک، و غیره که لله الحمد همه به نفع مسلمانان انجامیده اند.

پلان راهنمای تدریس درس (۲۸)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">خلافت حضرت ابوبکر صدیق(رض)</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">- توقع میرود شاگردان در ختم درس به اهداف زیر دست رسی یافته باشند.
- آشنایی شاگردان با اسما و سلسله نسبی حضرت ابوبکر صدیق(رض).
- آشنایی شاگردان با چگونه گی عمل کرد های دوران خلافتش.
- آشنایی شاگردان با اولین بیانیه و خطبهٔ نخستین حضرت ابوبکر صدیق(رض) در آغاز خلافت.
- آشنایی شاگردان با فتوحات و وسعت قلمرو جهان اسلام.</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کتاب درسی، تخته، نقشه کشور عرستان سعودی.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام میدهد و با شاگردان احوال پرسی مینماید.
و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - معلم درس مربوطه را از روی کتاب بر صفحهٔ تحته می نگارد. - معلم به سؤالات شاگردان جواب ارائه مینماید. - از فراگیری موضوع درسی حاضر شاگردان ارزیابی صورت می گیرد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خود می نویسند. - شاگردان به گفتار و لکچر استاد محترم توجه می نمایند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

س۱: در مورد آغاز خلافت حضرت ابوبکر صدیق (رض) چه می دانید بنویسید.

ج:- ایشان بعد از رحلت حضرت رسول اکرم (ص) در اجلاس بزرگ مهاجرین و انصار در مدینه منوره بحیث نخستین خلیفهٔ اسلام به اتفاق آرا کبار صحابه حاضر جلسه برگزیده شد.

جواب س۲: در مورد اولین خطبهٔ حضرت ابوبکر (رض) باید گفت که وی توجه به حال ضعیفان را در صدر کار های خود قرار داد و به زورمندان پیام هوشدار دهنده داشت. مرد مرا به انجام دادن کار های نیکو وا داشت و از کارهای غیر مشروع برحذر داشت.

جواب سؤال ۳: در دوران خلافت حضرت ابوبکر صدیق (رض) شام سوریهٔ امروزی، عراق، بین النهرین و بعضی جاهای دیگر تحت حاکمیت مسلمانان قرار گرفت.

۸- دانستنی ها برای معلم (معلومات اضافی)

مسلمان شدن ابوبکر(رض) پسر ابو قحافه و شایستگی او در دعوت مردم به سوی اسلام از اهمیت خاصی برخوردار است. حضرت ابوبکر صدیق(رض) اولین مردی بود که دین مبین و مبارک اسلام را تصدیق و نبوت و رسالت حضرت رسول اکرم(ص) را قبول و تأیید نمود. او به خاطر، عقل، تدبیر، درایت، مردانگی و عدالتی که داشت در میان قومش دارای شخصیت و منزلت خاص و محترمی بود مسلمان شدن خود را علناً در میان مردم اعلام کرد حضرت ابوبکر مردی محبوب، نرم خو، دانشمند، تاجر پیشه، خوش رفتار و چهره شناخته شده بود. و اینکه وی را چرا صدیق می گویند: محدثین روایت نموده اند هنگامیکه حضرت در اولین روز های رسالت و نبوت از موضوع جریان متبرک غار حرا به ابوبکر(رض) حکایت فرمود حضرت ابوبکر (رض) بدون چون و چرا و سؤال و جوابی با گفتن جمله صدقت یا رسول الله از پیامبری حضرت محمد(ص) تصدیق نمود که بعداز سوی حضرت محمد(ص) به صدیق ملقب و توصیف گردید. حضرت ابوبکر صدیق تقریباً تمام اوقات ازآغاز مهاجرت با حضرت رسول اکرم (ص) همراه بوده و این موضوع به آیت مبارک قرآن کریم ثابت می باشد. قربانی هایی مادی و معنوی آیکه وی در راه اعتلای اسلام وخدمت به مسلمانان برخود روا داشته در مسلمانان هیچ سابقه و ثانی نه در قبل داشته و نه در آینده کسی خواهد داشت به طور مثال روزی در مسجد نبوی حضرت رسول اکرم(ص) اعلان نمود که برای جهاد و مصارف آن هر چه در توان دارید کمک نمایید همه اصحاب کم و زیادی به این امر لبیک گفتند ولی حضرت ابوبکر(رض) تمام دار و نداری خود را آورد هنگامیکه رسول خدا(ص) از وی پرسید یا ابابکر (رض) تو چه آوردی وی تمام اشیا، اثاثیه خانه و پول در اختیار داشته خود را که آورده بود به اهل مجلس نشان داد. نبی کریم (ص) از اش پرسید یا ابابکر در خانه چه را مانده یی _ گفت هیچ چیز غیر رضای خداوند(ج) و رسولش رضی الله تعالی عنه.

پلان راهنمای تدریس درس (۲۹)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	خلافت حضرت عمر (رض)	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان توقع میرود تا در اخیر درس به اهداف ذیل نایل آیند. - آشنایی شاگردان با شجرهٔ حضرت عمر فاروق (رض). - آشنایی شاگردان با چگونه گی جریان خلافت رسیدن حضرت عمرفاروق(رض). - آشنایی شاگردان با فتوحات زمان خلافت حضرت عمر فاروق (رض). - آشنایی شاگردان با قلمرو تحت حاکمیت اسلامی حضرت عمرفاروق(رض).	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب، تخته، نقشه کشور های عربستان سعودی، ایران، عراق، ترکیه و افغانستان در مجموع نقشه آسیا	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم ادای سلام مینماید و متعاقب با پیشانی باز با شاگردان احوال پرسی می نماید و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نگارد. - معلم درس مربوطه را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب ارایه می دارد. - از آنچه که شاگردان از درس حاضر فرا گرفته اند ارزیابی صورت گیرد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش تحریر می دارند. - شاگردان به لکچر استاد گوش می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

ج۱: حضرت عثمان (رض) به حضرت ابوبکر صدیق گفت شما از همهٔ ما بهتر در مورد حضرت عمر (رض) می دانید سختگیر است ولی باطنش از ظاهرش بهتر است و در میان ما بهتر از عمر کسی نیست.

ج۲: من عمر بن خطاب (رض) را امیر شما گردانیدم اگر نیکی کرد و به راه عدالت رفت این چیزیست که من از او امیدوارم و در موردش معتقدم و اگر ستم کرد و حق را تغییر داد من غیب را نمی دانم من نیت خوب داشته ام و رفتار هرکس مربوط به خودش و آنانکه ستم میکنند خواهند دانست که سر انجام شان چیست؟

ج۳: بعد از آنکه رو میان در جنادین شکست خوردند لشکر فاتح اسلام رهسپار ایران گردیدند، در مقام قادسیه ایرانیان با شکست مواجه گردیدند بعد از فتح جلولایزد گرد سوم پادشاه ایران به خراسان گریخت و در آنجا هم توسط یک تن آسیابان به قتل رسید. مؤرخین جنگ قادسیه و جلولا را فتح الفتوح می نامند.

۸- معلومات اضافی

حضرت عمر فاروق (رض) پسر خطاب در سال ۱۳ عام الفیل در یک خانواده محترم تولد گردیده و در سال ۲۷ به دین مبین اسلام مشرف گردید. وی یک شخصیت دانا، ذکی و در مسایل امورات بشری کاردان با فهم و یک انسان شجاع و دلیر بود. نامبرده در طول حیات هر بار حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم مانند حضرت ابوبکر صدیق (رض) بحیث وزیر در پیش بُرد امورات مسلمین عملاً سهم می گرفت.

در سال سیزدهم هجرت در ماه جمادی الآخر مطابق وصیت حضرت ابوبکر صدیق (رض) از طرف دانشمندان و بزرگان مسلمانان به حیث خلیفهٔ دوم مسلمانان انتخاب گردید.

طی بیشتر از ۱۰ سال خدمات بی مانند در همه شئون زنده گی سر انجام توسط یک فرد خاین مجوسی که به بیت المال اسلامی از دادن مالیه کافی و عادلانه إبا می ورزید. در تاریکی شب در مسجد مجروح گردید که سرانجام از سبب همین زخم ها سه شبانه روز بعد در سال ۲۳ هجری در ماه ذی الحجه به مرتبۀ رفیع شهادت نایل گردید و در کنار قبر متبرک حضرت فخر کائینات رسول اکرم صلی اله علیه و سلم به خاک سپرده شد. دورۀ ده ساله خلافت وی، برای جهان اسلام از نگاه فتخار بی مانند بوده است و طی این دوره فارس، شام و مصر به طور مکمل فتح و به نور اسلام منور گردید.

حضرت عمر (رض) در جهان اسلام در بین مسلمانان به تأمین و تعمیل عدل و انصاف در قول وعمل به صداقت و بین حق و باطل به تفریق نمودن به حیث یک قهرمان بی مانند شناخته شده که از همین سبب به وی لقب فاروق داده شده است. در مورد وی حضرت نبی کریمﷺ می فرمود، که من همیشه دعا می کردم که ای خدای پاک!

با اسلام آوردن یکی از این عمرین اسلام را عزت عنایت فرما! که خوش بختانه حضرت حق سبحانه و تعالی عزت اسلام را به عمر بن خطاب (رض) ارزانی فرمودند آن همه خدمات شایسته و بی مانند راکه حضرت عمر (رض) از مواضع تواضع و توانمندی جهمت آرامی و رفاه رعیت انجام داده است از صدر اسلام تا حال بی مانند اند. در آینده هم نظیرش دیده نخواهد شد. قابل ذکر است که حضرت عمر (رض) درامور اجتماعی یک کاردان ذکی و توانمندی بود که از همین سبب به سایر شهرها و کشورها به حیث سفیر فرستاده می شد.

پلان راهنمای تدریس درس (۳۰)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	وقایع دوران خلافت حضرت عثمان (رض)	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با چگونگی شخصیت حضرت عثمان (رض) - آشنایی شاگردان با متن نامهٔ مشهور وی که عنوانی سران لشکر نگاشته بودند. - آشنایی شاگردان با بلاد مفتوحه در دوران خلافت وی. - آشنایی شاگردان با کار عظیم یعنی جمع آوری قرآن کریم. - آشنایی شاگردان با طرز دربار و لباس حضرت عثمان (رض).	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته ، نقشهٔ کشور عربستان	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم ادای سلام مینماید و با شاگردان احوال پرسی می نماید	زمان به دقیقه
	ایجاد انگیزه: با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نگارد. - معلم درس معین را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب ارایه می نماید. - از دانستنی های شاگردان ارزیابی بعمل می آید.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - دو سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نگارند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱- حضرت عثمان (رض) پسر عفان ملقب به ذی النورین بود شخصیت رحیم، متقی، و سرشار از سخاوت داشت توسط حضرت ابوبکر صدیق (رض) به اسلام دعوت شده به دین اسلام مشرف شد.

قسمت اعظم دارایی خویش را در راه خدمت به اسلام و مسلمین به مصرف رسانید. به استثنای غزوه بدر در همه غزوات اشتراک نمود.

۲- قرآن پاک در دوره خلافت حضرت عثمان (رض) جمع آوری گردید.

۳- حضرت عثمان (رض) دوازده سال خلافت نمود.

۸- معلومات اضافی

حضرت عثمان فرزند عفان ملقب به ذی النورین در حلم، حیا و سخاوت شخصیت منحصر به فرد بود اینکه ویرا ذی النورین می گویند سبب آن اینست که بعداز وفات خانم اولش که دختر حضرت رسول اکرم ﷺ بود دختر دیگر حضرت نبی کریم(ص) در قید ازدواجش درآمد. در حلم و حیا چنان مقام متعالی داشت که حضرت فخر کاینات در حقش می فرمود از حضرت عثمان در آسمان ملائک حیا می نمایند. و در مورد سخاوت وی حکایات بی شماری وارد است قبل از اینکه به یکی دو مثال ازسخاوت حضرت عثمان پرداخته شود باید اظهار نمود که ام المومنین حضرت بی بی خدیجه الکبری رض و حضرت عثمان رض که هر دو از بزرگترین ثروتمندان عرب بودند قسمت اعظم سرمایه خود را در راه اعلاء اسلام و کمک به مستمندان به مصرف رسانیده اند- اخبار موثق موجود است که در مدینه منوره فقط یک چاه بود که آب شیرین داشت و آن هم درتصرف یک فرد بسیار ثروتمند یهود قرار داشت- غیر از یهودیها سایر باشنده گان مدینه اقوام اوس، خزرج و غیره هم از همان آب های شور حیات می نمودند چون مردم با استفاده از این آب سخت دچار مشکلات بودند بناچار نزد حضرت عثمان(رض) رفته تا مگر وی چاره باندیشد – حضرت عثمان نزد آن تاجر یهودی رفته در بدل پول سهمی در آن چاه را مطالبه کرد – تاجر یهودی که احتیاج مسلمانان را می دید به اصطلاح از انگشت افگار گرفت و یک قیمت خیلی ها بی انصافانه را طلب نموده حضرت عثمان رض به خاطر سهولت مردمان مدینه آن قیمت گران را پرداخت و مردم مدینه را از نعمت آب شیرین برخوردار نمود- روایت موثق دیگر اینست که سالی در مدینه منوره قحطی مهلکی بوقوع پیوست اکثر مردم هر چه داشتند فروختند تا مگر زنده بمانند.

در همین هنگام هزار شتر بار کاروان تجارتی حضرت عثمان (رض) که گندم – روغن، کشمش و سایر مواد خوراکی بود از شام به نزدیکی های مدینه رسید تاجران نزد حضرت عثمان(رض) رفته و گفتند ما حاضریم پنج چند قیمت مواد را برای تان بدهیم مواد را برما بفروش حضرت عثمان رض گفت ده برابر بلند خداوند ج می خرد – تاجران عاجز ماندند فردا حضرت عثمان همه هزار شتر بار مواد غذایی را بر مستمندان و محتاجان مدینه تقسیم نمود. و در اخیر باید گفت که کسی از پیامبر (ص) اسلام پرسید شما دو دختر گرامی تان را یکی پی دیگر به حضرت عثمان رض در قید نکاح حضرت عثمان (رض) در آوردید. حضرت نبی کریم(ص) فرمود که بلی آن خدماتی را که حضرت عثمان در راه خدا و اسلام نموده اگر من صد دختر می داشتم یکی پی دیگر برایش می دادم.

پلان راهنمای تدریس درس (۳۱)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	سپری شدن خلافت حضرت علی (کرم الله وجهه)	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنا شدن شاگردان با نسبت هائیکه حضرت علی رض با پیامبر بزرگ اسلام داشت. - آشنایی شاگردان از فضایل و خصایل حسنه حضرت علی کرم الله وجهه. - آشنایی شاگردان از صورت چگونگی به خلافت رسیدن حضرت علی (رض). - آشنایی شاگردان با عملکرد های دوران خلافت پنج ساله حضرت علی کرم الله وجهه.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته ، تباشیر، تخته پاک، نقشهٔ عربستان.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام میدهد و با پیشانی باز با شاگردان احوال پرسی می نماید. ایجاد انگیزه: با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	زمان به دقیقه
		۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نگارد. - معلم درس معین را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب میدهد. - معلم از دانستنی های شاگردان ارزیابی بعمل می آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - دو سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا میدهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

س۱: در مورد شخصیت حضرت علی کرم الله وجهه چه معلومات دارید؟

جواب: حضرت علی(رض) پسر ابوطالب بوده ۱۰ ساله بود که به دین اسلام مشرف شد در میان مردم به عدل، انصاف و ذکاوت شهرت زیاد داشت.

س۲: در رابطه با جنگ جمل چه معلومات دارید؟

جواب: جنگ جمل در بصره به وقوع پیوست و به پیروزی حضرت علی کرم الله وجهه خاتمه یافت.

س۳: خوارج کی ها بودند؟

جواب: در اصل خوارج گروه سیاسی، عقیدتی بودند که در تاریخ اجتماعی و سیاسی مسلمانان نقش داشته اند ایشان از طرفداران خیلی جدی خلافت حضرت علی کرم الله وجهه بوده و کاملاً مخالف صلح با حضرت معاویه (رض) بودند و چون حضرت علی کرم الله وجهه به احترام به اوراق قرآن کریم حاضر به مذاکره شد خوارج اظهار مخالفت خیلی جدی نموده حضرت علی (رض) را ترک و با وی در ستیز شدند.

۸- معلومات اضافی

حضرت علی (رض) از حیث علم، حلم، تواضع و فداکاری ها حایز مقام بلندی بود. روایت است که در جلسه مواخات (برادری) در حالیکه حضرت نبی اکرم (ص) و اکثریت انصار و مهاجرین حضور داشتند. اصحاب یکی با دیگر دست برادری میدادند، در این هنگام حضرت علی(رض) حضرت رسول اکرم (ص) را مورد خطاب قرار داد و گفت یا رسول الله من با کی برادر شوم حضرت فخر کائنات برایش دست دادند و فرمودند تو برادر من هستی.

- و سوده بنت عماره بن اشعث همدانی نقل کرده که عامل صدقات (مامور اخذ مالیات) نسبت به قبیلهٔ ما ستم روا میداشت. و مردم قبیله از او ناراضی بودند. من برای عرض شکایت از عامل مذکور نزد خلیفه چهارم حضرت علی کرم الله وجهه رفتم و او درین هنگام مشغول نماز بود. چون از نماز فارغ شد بمن متوجه شد و در کمال مهربانی و تواضع از من پرسید، آیا کاری داری؟! گفتم بلی وآنگاه ویرا از طرز رفتار ماموری که نزد ما فرستاده بود آگاه کردم و در خواست غورسی نمودم، حضرت علی کرم الله وجهه در حالیکه از شنیدن سخنان من اشک از چشمانش جاری شده بود گفت: خدایا! خودت بر کارمن و مامورین من دانایی و میدانی که من آنان را مامور نه کرده ام که در حق بندگان تو ظلم کنند یا از جادهٔ حق منحرف شوند. آنگاه پارهٔ پوستی برون آوردند و بر روی آن نوشتند- بسم الله الرحمن الرحیم قد جاءتکم بینهٔ من ربکم فاوفوالکیل و المیزان- ولا تبخسوا الناس اشیائهم و لا تفسدوا فی الارض بعد اصلاحها ذلکم خیر لکم ان کنتم مومنین) آلایته

و سخنان حضرت علی (رض) فادا قرأت کتابی هذا فاحفظ بما فی یدک من عملنا حتی یقدم علیک من یقبضه منک- و السلام. سپس آن پوست پاره را به من داد و من هم همانطور سرگشاده نزد مامور مذکور بردم- و او پس از خواندن آن و اطلاع بر عزل خویش دیگر متعرض ما نشده و چندی بعد از پی کار خود رفت و بدینگونه ما از شر آن شریر نجات یافتیم.

پلان راهنمای تدریس درس (۳۲)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- موضوع درس</td><td colspan="2">آغاز خلافت اموی ها</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- آشنایی شاگردان با حضرت معاویه (رض) که فرزند کی و نواسه کی بود و کدام سال متولد گردیده است.
- آشنایی شاگردان با چگونگی توظیف وی در رابطه با کتابت وحی.
- آشنایی شاگردان با عملکرد های حضرت معاویه (رض) در قبل و بعداز خلافتش.
- آشنایی شاگردان با سیستم حکومت داری حضرت معاویه (رض) .
- متوجه ساختن شاگردان به نقاط ضعف حضرت معاویه (رض).</td></tr>
<tr><td>۳- روش های تدریس</td><td colspan="2">تدریس فعال</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کتاب درسی، تخته، تخته پاک، تباشیر ، نقشهٔ آسیا</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت های مقدماتی</td><td rowspan="2">معلم سلام میدهد و با پیشانی باز با شاگردان احوال پرسی می نماید و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نگارد. - معلم درس معین را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب میدهد. - معلم از دانستنی های شاگردان ارزیابی بعمل می آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

۱:- حضرت معاویه (رض) فرزند ابو سفیان (رض) و نواسه حرب بود. ۱۵ سال قبل از هجرت در مکه متولد گردیده در سن ۲۳ سالگی از طرف حضرت رسول اکرم (ص) به وی وظیفه بسیار بزرگ و سنگین کتابت وحی سپرده شد.

۲:- واقعهٔ اسفناک کربلا در سال ۶۱ هجری به وقوع پیوست درین جنگ نواسه گرامی القدر حضرت رسول کریم (ص) به همراه عدهٔ از یارانش به شهادت رسیدند.

۳:- اموی ها خلافت را موروثی ساختند با مردم غیر عرب نظر خوب نداشتند تعدادی ازین سلاله به عیش و خوش گذرانی مشهور شدند. بناءً مسلمانان عرب و عجم برضد شان قیام نمودند و در فرجام ابومسلم خراسانی با یک قیام سرنوشت ساز به خلافت این خاندان در سال ۱۳۲ هجری نقطه پایان گذاشت.

۸- معلومات اضافی

عبدالله بن زبیر (رض) در مجاورت زمین حضرت معاویه بن ابی سفیان (رض) (۴۱- ۶۰) قطعه زمینی داشت که غلامان و مزدورانش در آن به زراعت مشغول بودند اتفاقاً یکی از روز ها غلامان حضرت معاویه (رض) در زمین عبدالله بن زبیر (رض) داخل شدند که از اثر این عمل ابن زبیر خشمگین شد و نامهٔ به این مضمون نوشت و به حضرت معاویه (رض) فرستاد- اما بعد ای معاویه غلامان تو در مزرعهٔ ما داخل شدند، می باید که ایشان را از تکرار این عمل منع کنی و گرنه کار شان به صورت دیگر در خواهد آمد.

حضرت معاویه (رض) نامه را مطالعه کرد و آنگاه نامه را به پسر خود یزید (۶۰- ۶۴) داد و گفت این نامه را ببین و رای خود را در باره جوابی که به آن داده شود بیان کن- یزید بعد از مطالعهٔ مکتوب گفت نظریهٔ من این است که لشکری به جانب زبیر فرستاده شود که مقدمهٔ آن نزد او و دنبالهٔ آن نزد تو باشد و فرمان داده شود تا سر این

زبیر را قطع کنند و اینجا بفرستند. حضرت معاویه (رض) گفت ازین کار بهتر هم می توان کرد. سپس در جواب حضرت عبدالله(رض) چنین نوشت اما بعد وقتی که من بر مضمون نامهٔ پسر حواری رسول خدا (ج) مطلع شدم بسیار آزرده و متأثر گردیدم- شما یقین داشته باشید که برای من دنیا با همه نعماتش در برابر رضای شما بدون ارزش است من بپاس خوشی خاطر شما از آن قطعه زمین صرف نظر کردم و آنرا با غلامانی که در آن کار می کنند به شما بخشیدم تا با مزرعهٔ خویش متصل بسازید. و السلام

وقتی که این نامه به حضرت عبدالله بن زبیر (رض) رسید وی نامهٔ به این پاسخ به حضرت معاویه (رض) فرستاد، بر مضمون نوشته امیرالمؤمنین مطلع شدم خداوند (ج) او را بقای عمر ارزانی فرمایند. و رای ویرا معدوم نسازد که برای قریش احترام قابل می شود والسلام.

حضرت معاویه (رض) نامهٔ ابن زبیر (رض) را مطالعه نمود و به یزید داد تا او نیز بخواند یزید که رنگش بعداز مطالعهٔ نامه تغییر کرده بود حضرت معاویه (رض) به او چنین گفت: ای پسر من! کسی که عفو کند سیادت یابد و کسی که بردباری پیشه کند قابل احترام شود و آن کس که از لغزش های دیگران در گذرد دل ها بجانب وی مایل شوند.

پلان راهنمای تدریس درس (۳۳)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	سقوط خلافت اموی ها	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با شیوۀ حکومت داری تعداد زیاد امرای اموی. - آشنایی شاگردان با طرز برخورد امرای اموی با مشهورترین سپه سالاران اسلام. - آشنایی شاگردان با کارنامه ابو مسلم خراسانی. - آشنایی شاگردان با عملکرد های عبدالله ابوالعباس سفاح اولین خلیفۀ عباسی.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی- تخته، نقشه	
۵- شیوۀ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام می دهد و با شاگردان احوال پرسی می‌نماید و با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - معلم موضوع درس را از روی کتاب می خواند. - معلم به تشریح نکات عمدهٔ درس می پردازد. - معلم سؤالات شاگردان را جواب می نماید. - از دانستنی های شاگردان ارزیابی بعمل می‌آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - دو سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می‌نگارند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

س۱: ابومسلم از خراسان بوده و در همکاری با عباسی ها زمینهٔ قیام علیه اموی ها را مساعد گردانیده و تا آن دم دست از کارزار نه کشید تا که عملاً و رسماً خلافت را به عباسی ها مفوض نمود.

س۲: قیام ها علیه اموی ها در سطوح مختلف و جاهای دور و نزدیک آغاز شده بود

س۳: آخرین حاکم اموی ها مروان نام داشت و در قریهٔ بوسیر نزدیک کشور مصر کشته شد.

۸- معلومات اضافی

اموی ها دمشق را بحیث مرکز خلافت خویش قرار دادند آن ها برای اولین بار قوه بحریهٔ بسیار قوی ایجاد نمودند دامنهٔ فتوحات شان به قسمت های شمال افریقا، و جنوب غرب اروپا رسید جبل الطارق و هسپانیا را به نور اسلام منور نمودند در براعظم آسیا تا قسمت های شرقی چین پیشرفت کردند. آسیای میانه و قسمت های هند را فتح و به تمدن، علم، معارف، نقاشی، و اعمار قصرها ، بند و انهار توجه زیادی مبذول داشتند و اما مسایل نظامی را در رأس اولویت های کاری خویش قرار دادند. با مردمان غیر عرب چندان روی خوشی نشان نمی دادند به غیر از حضرت عمر بن عبدالعزیز که وی وعدهٔ اندکی دیگران که توانستند مطابق ارشادات قرآن کریم و سنت حضرت رسول اکرم (ص) عمل کنند سایرین عیش و نوش و فساد دنیوی را ترجیح دادند.

پلان راهنمای تدریس درس (۳۴)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	انتقال قدرت از اموی ها به عباسی ها	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با چگونه گی شخصیت ابو مسلم خراسانی. - آشنایی شاگردان با عمل کرد های اولین خلیفه عباسی عبدالله ابوالعباس سفاک - آشنایی شاگردان با افراد مهم خاندان عباسی.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته ، نقشه شرق الاوسط، تخته پاک و تباشیر	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام میدهد و با پیشانی باز با شاگردان احوال پرسی نماید.	زمان به دقیقه
	ایجاد انگیزه: با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - موضوع درس را از روی کتاب قرائت مینماید. - معلم به سؤالات شاگردان جواب ارائه می‌دارد. - از دانستنی های شاگردان ارزیابی بعمل می آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - دو یا سه تن از شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جواب ها را در کتابچه های خویش می نگارند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

جواب سؤال۱: ابومسلم خراسانی شخصیت مدبر و آگاهی بود سپاه بزرگی را به همکاری معنوی عباسی ها در تالقان بلخ و هرات جمع نموده رهسپار بلاد سوریه شدند و در نتیجهٔ کارزار جنگی موفق شد تا خلافت اسلامی را از اموی ها گرفته به عباسی ها مفوض نماید.

جواب سؤال۲: ابوالعباس سفاح پسر علی بوده پدرش در راه مخالفت با اموی ها زحمات زیاد کشید.

جواب سؤال۳: ابومسلم خراسانی توسط ابو جعفر منصور به قتل رسید.

۸- معلومات اضافی

هارون الرشید که یکی از خلفای مدبر، و مقتدر خاندان عباسی بود در یکی از سفر های حج خویش به مدینه منوره وارد گردید به سبب آن که قاضی مدینه در همان ایام وفات یافته بود مردم مدینه از امیرالمؤمنین خواستند تا برای شان قاضی درستکار، پاک نفس و عادل که خداوند را در همه کار ها حاضر و ناظر احساس کند مقرر نماید. و ضمناً دو نفر از دانشمندان شهر خود را برای احراز مقام قضاوت صالح دانستند- خلیفه برای آن که آن دو نفر را به محک امتحان بیازماید امر فرمود تا یکی از آنانرا بحضور او حاضر نماید- و آنگاه به اتفاق وزیر خود مسأله اختلاف و نزاعی را که مابین خودش با وزیر بر سر مالکیت زمینی بوجود آورده بودند طرح کرد. و از آن شخص خواست که قضاوت کند. البته این دعوی ساختگی بود و به منظور دقت و تقوای کاندیدان مجلس قضاوت ترتیب داده شده بود کاندید قضاوت بعداز اینکه از خلیفه و از وزیر ادله و براهین را شنید، سر انجام به طرفداری خلیفه رای داد. و وزیر را محکوم کرد، خلیفه این کاندید قضاوت را مرخص نمود وبه احضار رقیب او آن کاندید دوم فرمان داد- و باز همان نزاع ساختگی را در برابر این کاندید طرح کردند، مرد دانشمند جواب داد من نمی توانم درین مجلس قضاوت کنم برای اینکه این مجلس با یک محکمهٔ شرعی فرق دارد زیرا درین جا یکی از متخاصمین که امیرالمؤمنین است در صدر مجلس نشسته و بر بالین تکیه زده است و یکی دیگر از متخصامین که وزیر امیرالمؤمنین است ایستاده است در حالیکه در قضای اسلامی طرفین منازعه باید از هر جهت یکسان محاکمه شوند یعنی در میان آنها هیچ گونه امتیاز نباشد و قاضی هر دو را به یک چشم ببینند. هارون الرشید از این شهامت قضایی که نشان دهندهٔ روح آزادهٔ دانشمند مذکور بود خوشحال شد و او را به قضای مدینه منصوب نمود.

پلان راهنمای تدریس درس (۳۵)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- موضوع درس	خلافت عباسی ها چگونه سقوط کرد؟	
۲- اهداف آموزشی (دانشی، مهارتی، ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی شاگردان با عوامل طرفداری، طاهر فوشنجی از مامون. - آشنایی شاگردان عملکرد های خلفای عباسی در روزگاران واپسین. - آشنایی شاگردان با عوامل سقوط خلفای عباسی. - آشنایی شاگردان به عامل قاطع سقوط کامل خاندان عباسی.	
۳- روش های تدریس	تدریس فعال	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، تخته، نقشه شرق الاوسط	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری	
۶- فعالیت های مقدماتی	معلم سلام میدهد و با پیشانی باز با شاگردان احوال پرسی می نماید.	زمان به دقیقه
	ایجاد انگیزه: با ایجاد انگیزه زمینه را برای تدریس مهیا می سازد.	۱۰ دقیقه

۱-۶- فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
- معلم عنوان درس را بر روی تخته می نویسد. - معلم درس مربوط را از روی کتاب می خواند. - معلم به سؤالات شاگردان جواب می دهد و نکات عمده را مفصلاً تشریح مینماید. - معلم از دانستنی های شاگردان ارزیابی بعمل می‌آورد.	- شاگردان یادداشت مینمایند. - دو سه تن شاگردان طور داوطلبانه درس را از روی کتاب می خوانند. - شاگردان جوابات را در کتابچه های خویش می نویسند. - شاگردان به سخنان و لکچر استاد گوش فرا می دهند.	۳۵ دقیقه

۷- جواب به سؤالات متن درس:

جواب سؤال اول: مخالفت های اولی علیه خاندان و خلافت عباسی بعد از شهادت ابومسلم خراسانی رونما گردید زیرا در اثر این واقعه امرا و حاکمان محلی بر عباسیان سخت بی اعتماد شدند.

جواب سؤال دوم: طاهر فوشنجی طرفدار مامون بود زیرا گفته می شود که مادر وی غیر عرب بوده و از جانبی هم مامون با مردمان غیر عرب روابط دوستانه برقرار نموده بود که این خود می رساند که نامبرده شخص دور اندیش بود.

جواب سؤال سوم: خیانت عباسی ها در برابر طرفداران واقعی و صادق، ظلم بر رعایا و وعده خلافی های به وقوع پیوستن قیام های متعدد علیه شان، بی کفایتی ها و نبودن یک مرکزیت قوی و مدبر.

۸- معلومات اضافی:

فراء دیلمی ابو زکریا بن زیاد نحوی (۱۴۵- ۲۰۷) معلم دو تن از پسران مامون الرشید خلیفه بود یکروز هنگامی که میخواست از مدرسه خارج شودهریک از دو شاگرد او برای اینکه نعلین استاد را در پیش پاهای وی بگذارد بر دیگری می خواستند پیشی بگیرند- گفتگو طولانی شد و بالاخره پولیس های مخفی این حکایت را به مامون رسانیدند، خلیفه استاد فرا را احضار و از او پرسید. عزیز ترین مردمان کیست؟ فرا گفت: من از امیرالمؤمنین عزیز تری را نمی شناسم مامون گفت: این طور نیست بلکه عزیزترین مردمان کسی است که چون از جای خود برخیزد دو ولیعهد مسلمان برای جفت کردن نعلین وی و گذاشتن آن در پیش پاهای او با یک دیگر منازعه نمایند و عاقبت هریک به گذاشتن یک لنگهٔ کفش با هم صلح نمایند. فرا گفت ای امیر مؤمنان: من می خواستم که آنها را از این کار منع نمایم ولی چون میل نداشتم که ایشانرا از ثواب عظیم محروم سازم از آنرو مانع نشدم- و البته که امیرالمؤمنین از داستان حضرت عبدالله بن عباس (رض) خبر دارند که روزی رکاب حسنین رضی الله

تعالی عنهما را گرفته بود تا آنان سوار شوند- یکی از حاضران بر وی انتقاد کرد که تو به سن و سال ازین دو کودک بزرگتر هستی روا نیست که رکاب ایشان را بگیری ولی ابن عباس (رض) به آن شخص معترض شد و گفت: ای نادان! خاموش باش که فضل اهل فضل را صاحبان فضل دانند: مامون گفت: اگر پسران مرا ازین کار مانع می شدی من ترا گناه کار می شمردم و از عتاب و ملامت تو خودداری نمی کردم برای اینکه این عمل فرزندانم نه تنها از قدر و شرف آن ها چیزی نکاست بلکه ارزش آنها را بالابرد و جوهر ایشانرا نشان داد و بر من معلوم شد که فرزندان من از لیاقت و فراست بی بهره نیستند زیرا مرد هر قدر که بزرگوار باشد سزاوار نیست که از احترام سه کس خود داری کند. ۱- اولو الامر ، ۲- مادر و پدر ۳- معلم و اینک بپاداش این ادب و احترام برای هریک از ایشان بیست هزار دینار جایزه میدهم و بسبب این حسن تربیت که در بارهٔ فرزندان من به خرچ داده یی مبلغ ده هزار درهم نیز به تو می بخشم تا مردم به اهمیت مقام معلم پی برند.